

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Michal Šťastný

**NEPODMÍNĚNÝ TREST ODNĚTÍ
SVOBODY**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Marie Vanduchová, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 1. 1. 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 170 878 znaků včetně mezer.

Michal Šťastný

V Praze dne 1. 1. 2020

Na tomto místě bych rád poděkoval své vedoucí práce JUDr. Marii Vanduchové, CSc. za trpělivost, ochotu a přínosné rady po celý čas vypracování diplomové práce. Mé poděkování patří také mé přítelkyni, rodině a přátelům za jejich podporu během celého mého studia.

Obsah

Úvod	3
1 Historie trestu odnětí svobody	5
1.1 Vývoj právní úpravy trestu odnětí svobody na území České republiky	5
1.2 Mezinárodněprávní rámec trestu odnětí svobody.....	11
2 Pojetí nepodmíněného trestu odnětí svobody	15
2.1 Ústavněprávní aspekty trestu odnětí svobody	15
2.2 Zákonná a podzákonná právní úprava trestu odnětí svobody.....	16
2.3 Pojem nepodmíněného trestu odnětí svobody.....	18
2.4 Účel nepodmíněného trestu odnětí svobody.....	20
2.5 Krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody	22
2.6 Dlouhodobý nepodmíněný trest odnětí svobody	25
2.6.1 Výjimečný trest.....	26
3 Místo výkonu trestu odnětí svobody	30
3.1 Věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou.....	31
3.2 Otevřené vězení	34
3.3 Specializovaný oddíl pro matky s dětmi	35
3.4 Věznice v České republice	38
4 Práva a povinnosti vězňů	40
4.1 Práva odsouzených.....	40
4.1.1 Rovnost práv	40
4.1.2 Sociální podmínky odsouzených	40
4.1.3 Osobní hygiena	43
4.1.4 Vycházky	43
4.1.5 Korespondence.....	44
4.1.6 Používání telefonu	44
4.1.7 Návštěvy	46
4.1.8 Další práva	46
4.2 Povinnosti odsouzených	47
4.2.1 Základní povinnosti	47
4.2.2 Zaměstnávání a vzdělávání odsouzených.....	50
4.2.3 Další povinnosti	52
5 Problematika zacházení s vězni	54
5.1 Vzdělávání vězňů	54
5.2 Zaměstnávání vězňů.....	56

5.3	Volnočasové aktivity	59
5.4	Odměňování a kázeňské trestání	60
6	Podmíněné propuštění	62
6.1	Zákonná úprava	62
6.2	Problematika podmíněného propuštění	63
6.3	Evropská úprava podmíněného propuštění	64
7	Problémy vězeňství	66
7.1	Přeplněnost věznic a velký počet vězňů	66
7.2	Závislost na návykových látkách	70
7.3	Zadluženost vězňů	71
7.4	Poplatky ve vězeňství	72
7.5	Kumulace trestů odnětí svobody	74
8	Efektivita nepodmíněného trestu odnětí svobody	76
8.1	Pojem a definice recidivy	76
8.2	Faktory ovlivňující recidivu	77
8.3	Stav recidivy v České republice	77
8.4	Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených – SARPO	79
8.5	Snížení recidivy a vězeňské populace	81
8.6	Výzkumy týkající se recidivy	83
9	Statistické údaje vězeňství	85
9.1	Vývoj vězňených osob v ČR (včetně vazby)	85
9.2	Srovnání počtu vězňů na 100 000 obyvatel	86
	Závěr	88
	Seznam použitých zkratk	90
	Seznam použitých zdrojů	91
	Nepodmíněný trest odnětí svobody	103
	Abstrakt	103
	Klíčová slova	104
	Unconditional imprisonment	105
	Abstract	105
	Key words	106

Úvod

Problematika nepodmíněného trestu odnětí svobody je velmi široká a týká se každého z nás. Především pak vysoká efektivita trestání a nízká míra recidivy by měly být cílem každého vězeňského systému, aby byl zajištěn dobrý chod společnosti. Tento vztah vězeňství a společnosti je výstižně zachycen v citátu F. M. Dostojevského:

„Úroveň společnosti můžeme odhalit při pohledu na její vězeňství.“ – *Dostojevskij 1860.*¹

Nepodmíněný trest odnětí svobody, respektive vězeňství je tedy stále aktuálním společenským i právním tématem, kterým je důležité se dále zabývat, ať už na poli akademickém či v praxi vězeňství.

Nepodmíněný trest odnětí svobody je trestem, který v trestní politice zaujímá velmi podstatné místo, jelikož je trestem univerzálním, který lze uložit za jakýkoliv trestný čin. V mnoha případech je rovněž trestem nezastupitelným pro splnění základního účelu trestání – ochrany společnosti.^{2,3}

Z pohledu práva spadá problematika nepodmíněného trestu odnětí svobody do trestního práva. Tento trest konkrétně upravuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Výkon trestu odnětí svobody je pak stanoven v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) a dále ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.^{4,5,6}

---

¹ Vlastní překlad citace F. M. Dostojevského: „The degree of civilization in a society is revealed by entering its prisons.“ In: KLEINIG, J. *Prisoners' Rights*. New York: Routledge, 2016, s. 15.

² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání*. Praha: Leges, s.r.o., 2016, s. 401.

³ KALVODOVÁ, V. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 43-44.

⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.12.2019].

⁵ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 11.3.2019].

⁶ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 7.12.2019].

Ve své diplomové práci se budu zabývat nepodmíněným trestem odnětí svobody jakožto pojmem trestního práva. Cílem mé práce je podat ucelený přehled o nepodmíněném trestu odnětí svobody, především tedy vymezit jeho pojem, popsat výkon trestu odnětí svobody s pomocí relevantních právních norem a v neposlední řadě také charakterizovat současné problémy vězeňství. Podrobněji se budu věnovat problematice efektivitu výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody a recidivě v českém vězeňství. Na závěr práce je uvedeno několik výstižných statistických údajů, které dokreslují celkový pohled na tuto problematiku.

V následující kapitole se budu na úvod stručně věnovat historii, konkrétně vývoji právní úpravy trestu odnětí svobody na českém území a mezinárodněprávnímu rámci nepodmíněného trestu odnětí svobody.

1 Historie trestu odnětí svobody

Historie trestu odnětí svobody (a trestů obecně) je velmi bohatá, přestože můžeme v dějinách spatřovat, že vězeňství v takové podobě, jak ho známe dnes, vzniklo s ohledem na celé dějiny lidstva relativně nedávno. V historii často docházelo k uplatňování principu „oko za oko, zub za zub“, kdy byl trest analogický se spáchaným činem. Příkladem trestů využívaných v historii může být zejména trest smrti, vyloučení ze společnosti, otroctví z trestu, vyhnanství. Trest odnětí svobody se začal více uplatňovat v polovině 16. století, kdy se v mnoha zemích začínají budovat první věznice. Klasický trest odnětí svobody v dnešním slova smyslu vznikl koncem 18. a především pak v 19. století. Tento trest se postupem času začal uplatňovat stále častěji, a to na úkor trestu smrti.^{7,8} Podrobněji se v následující části budu zabývat historií trestu odnětí svobody v novodobé historii.

1.1 Vývoj právní úpravy trestu odnětí svobody na území České republiky

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 byla přijata recepční norma (zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého), kterou byly převzaty veškeré rakousko-uherské zákony. Jedním z těchto zákonů byl i Trestní zákon č. 117/1852 ř. z., který rozděloval trestné činy z hlediska tripartice na přestupky, přečiny a zločiny.^{9,10}

Zločiny se trestaly smrtí, případně žalářem. Ten se rozděloval na dva typy: žalář a těžký žalář. Těžký žalář byl mnohem přísnější než obyčejný žalář. Jedním z rozdílů u těžkého žaláře byla například nemožnost odsouzeného mluvit s kýmkoli jiným než s dozorcí. Tento zákaz mohl být vězni zmírněn pouze na základě zvláštního povolení.

---

⁷ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 9, 10, 13.

⁸ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002, s. 16-17, 20.

⁹ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 17.

¹⁰ Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého. In: *Beck-Online* [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 5.2.2019].

Trestní sazba za spáchaný zločin byla od šesti měsíců do dvaceti let, respektive na doživotí. Odsouzení za zločin zahrnovalo i další zákonné účinky, kterými byly například ztráta titulů, odnětí řádů, ztráta způsobilosti vykonávat funkci soudce a další.^{11,12}

Za přečiny a přestupky hrozily tyto tresty: „*peněžitý trest, propadnutí zboží, prodejných věcí nebo náradí, ztráta práv a daných povolení, vězení a vyhoštění z některého místa, z některé země nebo ze všech zemí Československé republiky (§ 240)*.“¹³ Právě vězení bylo alternativou k žaláři pro výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody za přečiny a přestupky. Vězení, podobně jako žalář, bylo rozděleno na vězení a tuhé vězení, a to s odsouzením na dobu od dvaceti čtyř hodin do šesti měsíců.^{14,15}

Kromě Trestního zákona z roku 1852 platil na území Československé republiky také Vojenský trestní zákon č. 19/1855 ř. z., jenž byl uplatňován například na vojáky či četníky. Tresty byly podobné obecným trestům obsaženým v Trestním zákonu č. 117/1852 ř. z., mimo ně tento zákon obsahoval speciální tresty jako degradaci či propuštění.¹⁶

Významný vývoj trestního práva můžeme spatřovat v období první republiky, kdy bylo přijato mnoho zákonů, kupříkladu zákon z roku 1919 o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění (zákon č. 562/1919 Sb.), dále zákon o trestním soudnictví nad mládeží v roce 1931 (zákon č. 48/1931 Sb.), zákon o státním vězení taktéž v roce 1931 (zákon č. 123/1931 Sb.) či v roce 1934 zákon o ukládání trestu smrti a o doživotních

---

¹¹ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 17-18.

¹² Zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927. In: *Beck-Online* [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 5.2.2019]

¹³ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 19.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927. In: *Beck-Online* [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 5.2.2019].

¹⁶ Zákon č. 19/1855 ř.z., Uvozovací zákon k vojenskému trestnímu zákonu o zločinech a přečinech. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 6.2.2019].

restech (zákon č. 91/1934 Sb.). Celková snaha o unifikaci práva se však prozatím nezdařila.¹⁷

Po druhé světové válce byl v roce 1950 přijat trestní zákon č. 86/1950 Sb., který na rozdíl od minulosti obsahoval veškeré trestní právo hmotné. Podle § 18 tohoto zákona se tresty rozdělovaly na tresty hlavní a tresty vedlejší. Hlavními byly trest odnětí svobody, trest smrti a nápravné opatření. Mezi vedlejší tresty patřily zejména trest vyhoštění, trest peněžitý, zákaz pobytu, propadnutí věci, uveřejnění rozsudku.^{18,19}

Tresty smrti se vykonávaly dle § 29 oběšením, případně v době zvýšeného ohrožení státu i zastřelením. Trest odnětí svobody byl ukládán maximálně na dvacet pět let, případně doživotně. Doživotní trest odnětí svobody byl však následně v roce 1957 zrušen zákonem č. 63/1956 Sb., zachována byla pouze maximální délka trestu ve výši dvaceti pěti let.^{20,21}

Dalšími přijatými zákony byly trestní řád (zákon č. 87/1950 Sb.), trestní zákon správní (zákon č. 88/1950 Sb.) a trestní řád správní (zákon č. 89/1950 Sb.), všechny z roku 1950.²²

Po přijetí Ústavy v roce 1960 byl přijat nový trestní zákon č. 140/1961 Sb., jakož i nový trestní řád č. 141/1961 Sb., který je po mnohačetné novelizaci platný dodnes.²³ Tresty se podle původního znění trestního zákona č. 140/1961 Sb. již nedělily na hlavní

---

¹⁷ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 25-28.

¹⁸ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.2.2019].

¹⁹ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 28.

²⁰ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.2.2019].

²¹ Zákon č. 63/1956 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 86/1950 Sb. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.2.2019].

²² KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 28.

²³ *Ibid*, s. 31.

a vedlejší, nýbrž na tresty běžné (§ 27) a trest výjimečný – trest smrti (uvedený v § 29 a 30).^{24,25}

Dle § 27 trestního zákona za spáchané trestné činy hrozilo odnětí svobody, vyhoštění, peněžitý trest, nápravné opatření, propadnutí majetku, propadnutí věci, zákaz činnosti, ztráta čestných titulů, vyznamenání a ztráta vojenské hodnosti. V roce 1970 na základě zákona č. 148/1969 Sb. přibyl ještě trest zákazu pobytu. Dále se trest smrti (§ 29) uděloval pouze za konkrétní trestné činy za splnění určitých podmínek.^{26,27} Od roku 1973 (dle zákona č. 45/1973 Sb.) mohl být pachatel místo trestu smrti odsouzen k trestu odnětí svobody nad patnáct do dvaceti pěti let.²⁸

V České republice byl trest smrti zrušen zákonem č. 175/1990 Sb. dne 2. května 1990 s účinností od 1. července 1990. Trest smrti byl nahrazen trestem výjimečným, kterým se rozumí trest odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let, případně na doživotí. Tento zákon rovněž zrušil trest nápravného opatření. Dále přibylo nové důležité ustanovení § 39 odst. 2: „*Za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje jeden rok, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k dosažení účelu trestu.*“²⁹ Od 1. 1. 2002 bylo toto ustanovení upraveno, nově se ukládá trest odnětí svobody za této podmínky pokud horní hranice trestní sazby nepřevyšovala tři roky.³⁰

---

²⁴ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.2.2019].

²⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.2.2019].

²⁶ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.2.2019].

²⁷ Zákon č. 148/1969 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 140/1961 Sb. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.2.2019].

²⁸ Zákon č. 45/1973 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.2.2019].

²⁹ Zákon č. 175/1990 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 28.2.2018].

³⁰ Zákon č. 265/2001 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: *Beck-Online* [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 4.12.2019].

Trestní zákoník z roku 2009 v ustanovení § 55 odst. 2 tuto podmínku upravil podobně. Nepodmíněný trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující tři roky však povoluje uložit jen za podmínky, že by „(...) *uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.*“ Trestní zákoník tedy místo účelu trestu raději použil pojem „*vedení řádného života*“.³¹ Od 1. 12. 2011 se potom horní hranice tří let zvýšila na pět let. Dne 8. 12. 2012 vstoupila v účinnost zatím poslední úprava tohoto ustanovení (§ 55 odst. 2 trestního zákoníku), která se týká podmínek ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody za trestný čin zanedbání povinné výživy. „*Za trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 nebo 2 lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit jiným trestem.*“³² Z uvedených změn je patrná snaha o snížení počtu ukládání nepodmíněných trestů odnětí svobody.

V devadesátých letech 20. století byly do českého právního řádu zařazeny nové alternativní tresty. V roce 1995 to byl trest obecně prospěšných prací (zákon č. 152/1995 Sb.).³³ Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem a podmíněné odsouzení s dohledem byly zavedeny v roce 1997 (zákon č. 253/1997 Sb.).³⁴

V roce 2003 byl přijat zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Mládeží se dle ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) až c) zákona o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „ZSVM“) rozumí děti do patnácti let a mladiství. Dítě mladší patnácti let, vzhledem k tomu, že není trestně odpovědné, může spáchat pouze čin jinak trestný (§ 89 odst. 1, 2 ZSVM). Trestný čin mladistvého se podle § 6 odst. 1 ZSVM nazývá proviněním. Mladistvému může být podle ustanovení § 10 odst. 1 písm. a) až c) ZSVM uloženo trestní, ochranné či výchovné opatření, dítěti

---

³¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 11.2.2019].

³² Zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.2.2019].

³³ Zákon č. 152/1995 Sb. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.2.2019].

³⁴ Zákon č. 253/1997 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.2.2019].

mladšímu patnácti let pak soud pro mládež ukládá pouze opatření (§ 93 ZSVM). Ustanovení § 31 ZSVM upravuje trestní opatření odnětí svobody, přičemž trestní sazba stanovená v trestním zákoníku se u mladistvého snižuje na polovinu. ZSVM dále stanoví nejvyšší přípustnou horní a dolní hranici trestní sazby odnětí svobody, kdy „(...) horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok.“³⁵

V současné době je účinný zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který výrazně mění kodifikaci trestního práva. Trestné činy se dle něj dělí z hlediska bipartice na přečiny a zločiny. Přečiny jsou všechny úmyslné či nedbalostní trestné činy s horní hranicí trestní sazby do pěti let, zločiny jsou pak všechny trestné činy, které nejsou přečinem. Dále je v zákoně nově zavedena možnost uložení trestu domácího vězení a zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Novinkou je rovněž výslovné vyjádření zásady subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 trestního zákoníku). „*Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.*“³⁶ Explicitně vyjádřena je nově také zásada zákonnosti *nulla poena sine lege* (neboli žádný trest bez zákona), která se nachází v ustanovení § 37 odst. 1 trestního zákoníku: „*Trestní sankce lze ukládat jen na základě trestního zákona.*“³⁷ Ustanovení § 37 odst. 2 trestního zákoníku dále zakotvuje zásadu humanity, podle které nesmí být pachateli uloženy kruté a nepřiměřené trestní sankce. Ustanovení § 38 trestního zákoníku pak upravuje zásadu přiměřenosti, kdy je nutno ukládat trestní sankce s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu.³⁸ Trestní zákoník dále také rozšířil možnost aplikace alternativních trestů.³⁹ Tyto změny, především zavedení domácího vězení a rozšíření aplikace alternativních trestů, se zdají být pozitivní a reagují tak na požadavky efektivnější aplikace trestů.

---

³⁵ Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 11.2.2019].

³⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 11.2.2019].

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Ibid.*

³⁹ SCHEINOST, M. a kol. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí I.: Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, s. 5.

Při stanovení druhu a výměry trestu podle ustanovení § 39 trestního zákoníku soud přihlíží k více okolnostem, než tomu bylo podle dřívějšího ustanovení § 31 trestního zákona. Zejména soud přihlíží k tomu, zda pachatel trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch (§ 39 odst. 7 trestního zákoníku). Nově také dle § 39 odst. 3 trestního zákoníku soud přihlíží k době, která od spáchání trestného činu uplynula, ke změně situace a k délce trestního řízení, trvalo-li nepřiměřeně dlouhou dobu.^{40,41,42}

Trestní zákoník také zvýšil horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody z patnácti na dvacet let. U výjimečného trestu se zvýšila dolní i horní hranice trestu odnětí svobody, sazba nad patnáct do dvaceti pěti let se zvýšila na sazbu nad dvacet až do třiceti let. Dále trestní zákoník zpřísnil postih některých trestných činů, především těch, které směřují proti životu a zdraví. Zpřísnění se tedy týká například vraždy, rvačky a ublížení na zdraví.^{43,44,45}

1.2 Mezinárodněprávní rámec trestu odnětí svobody

Mezinárodních smluv, které se zabývají trestem odnětí svobody, je celá řada. Nejvýznamnější z nich jsou: Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966), Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1984), Úmluva o právech dítěte (1989), Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1950), Úmluva o předávání odsouzených osob (1983) a v neposlední řadě také Úmluva o nucené nebo povinné práci (1930).⁴⁶

---

⁴⁰ Ibid, s. 11.

⁴¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.12.2019].

⁴² Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.12.2019].

⁴³ SCHEINOST, M. a kol. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí I.: Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, s. 5.

⁴⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.12.2019].

⁴⁵ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.12.2019].

⁴⁶ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 65-69.

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání má univerzální charakter a upravuje zejména problematiku mučení. Velmi důležitý z hlediska trestu odnětí svobody je článek 10 Úmluvy: „Každý stát, který je smluvní stranou této Úmluvy, zajistí, aby učební materiály a informace týkající se zákazu mučení byly plně zahrnuty do programu přípravy občanských nebo vojenských pracovníků orgánů v oblasti aplikace práva, zdravotnických pracovníků, veřejných činitelů a jiných osob, jež mohou mít co do činění s vazbou, výsledkem nebo zacházením s osobami podrobenými jakékoli formě zadržení, vazby nebo uvěznění.“⁴⁷

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (také jako Evropská úmluva o lidských právech) upravuje základní práva a svobody, které by se měly dodržovat. Článek 3 například stanovuje zákaz nelidského a ponižujícího zacházení a trestání. Dle článku 5 Úmluvy nesmí být nikdo zbaven osobní svobody kromě konkrétních uvedených případů. Článek 7 stanovuje zákaz ukládání přísnějšího trestu, než jaký mohl být uložen v době, kdy pachatel trestný čin spáchal. Článek 4 pak upravuje zákaz nucené a povinné práce, tento zákaz se však nevztahuje na práci ukládanou při výkonu trestu dle článku 5 Úmluvy či v době podmíněného propuštění z takového trestu. Trestem dle čl. 5 se rozumí mimo jiné například uvěznění po odsouzení soudem.^{48,49}

Práce při výkonu trestu odnětí svobody je rovněž upravena v Úmluvě č. 29 o nucené nebo povinné práci. Důležitý je článek 2, odst. 2 písm. c), který stanoví, že práce či služba vykonávaná v důsledku odsouzení pod dohledem a kontrolou veřejného úřadu není nucenou nebo povinnou prací. Osoba vykonávající takovou práci v průběhu odsouzení nesmí být poskytnuta nebo být pronajata soukromým osobám.⁵⁰

Důležitá jsou také Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni (dále jen „Pravidla“), nazvaná jako Mandelova pravidla po slavném Nelsonu Mandelovi. První verze Pravidel byla schválena OSN v roce 1957. Komise OSN pro prevenci kriminality a trestní justici je revidovala v roce 2015. Pravidla obsahují různá doporučení,

---

⁴⁷ Ibid, s. 66.

⁴⁸ Ibid, s. 67-68.

⁴⁹ RADA EVROPY. *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod*. 1950.

⁵⁰ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 69.

jak by se stát měl starat o své vězně. Stanovují například základní principy, upravují ubytování, hygienu, oděv vězňů, stravování, náboženství, přemísťování odsouzených, pracovní pravidla, vzdělávání a podobně.^{51,52}

Chtěl bych také vyzdvihnout Evropská vězeňská pravidla, která sice nejsou mezinárodní smlouvou, nýbrž doporučením, přesto však jsou velmi důležitým mezinárodním dokumentem, který se těší velké autoritě mezi státy. Tato pravidla byla vydána Radou Evropy v roce 1973, a v následujících letech byla přepracována a opětovně vydána v roce 1987.⁵³

Nejnovější úprava Evropských vězeňských pravidel je z roku 2006 a je vystavěna na devíti základních principech upravených v první části, která znějí takto:

„1. Se všemi osobami zbavenými svobody bude zacházeno tak, aby byla respektována jejich lidská práva.

2. Osobám zbaveným svobody budou ponechána veškerá práva, která jim nebyla zákonně odňata uložením výkonu trestu nebo vazby.

3. Omezení ukládaná osobám zbaveným svobody budou v nezbytně minimálním rozsahu a úměrná legitimnímu účelu, pro který byla uložena.

4. Vězeňské podmínky, které porušují lidská práva vězňů, nelze ospravedlnit nedostatkem prostředků.

5. Život ve vězení se musí co možná nejvíce přibližovat pozitivním aspektům života na svobodě.

6. Výkon trestu bude zajišťován tak, aby umožnil osobám zbaveným svobody jejich opětné začlenění do svobodné společnosti.

---

⁵¹ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni*. Ženeva: Organizace spojených národů, 1957 [cit. 2.11.2019]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/treatmentprisoners.pdf>.

⁵² *Komise OSN přijala revizi pravidel pro zacházení s vězni* [online]. Kancelář veřejného ochránce práv: 2015 [cit. 2.11.2019]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/aktuality-z-detenci/aktuality-z-detenci-2015/komise-osn-prijala-revizi-pravidel-pro-zachazeni-s-vezni/>.

⁵³ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 69-70.

7. Je nutno podporovat spolupráci s externími sociálními službami a co možná nejvíce i zapojení občanských sdružení do vězeňského života.

8. Vězeňští pracovníci vykonávají důležitou veřejnou službu a jejich přijímání, zaškolení i pracovní podmínky jim musí umožnit udržování vysoké úrovně jejich péče o uvězněné osoby.

9. Ve všech věznicích musí probíhat pravidelné státní inspekce a nezávislé kontroly.⁵⁴

Dále Evropská vězeňská pravidla ve druhé části upravují podmínky pro výkon trestu, jako je například osobní hygiena vězňů, průběh příjmu odsouzených, správný oděv a lůžkoviny vězňů, stravování, právní poradenství, ubytování či umístování vězňů do věznic. Třetí část doporučení se zabývá zdravím odsouzených a jejich zdravotní péčí. Ve čtvrté části je upraven pořádek ve věznicích a zajišťování bezpečnosti. Personálu věznic se věnuje část pátá, kontrolami věznic a inspekci následně část šestá. Sedmá část doporučení upravuje postavení vězňů, kteří nebyli odsouzeni, a kteří ve věznicích vykonávají svou vazbu. Osmá část Evropských vězeňských pravidel stanoví cíle a realizaci režimu pro vězně. Nakonec devátá část slouží pouze jako sdělení o nutnosti aktualizace tohoto dokumentu.⁵⁵

---

⁵⁴ RADA EVROPY, VÝBOR MINISTRŮ. *Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům*. Štrasburk: Rada Evropy, 2006.

⁵⁵ Ibid.

2 Pojetí nepodmíněného trestu odnětí svobody

2.1 Ústavněprávní aspekty trestu odnětí svobody

Trest odnětí svobody má právní základ v ústavním zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“) a v usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „Listina“). Fundamentální články pro problematiku trestu odnětí svobody jsou čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 3 Listiny, které shodně uvádějí, že *každý (občan) může činit vše, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá*. Dále čl. 4 Ústavy určuje, že *„základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.“*⁵⁶ S tímto článkem souvisí také čl. 36 odst. 1 Listiny, který stanoví, že *„každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu.“*⁵⁷ V neposlední řadě je ústavněprávní základ trestu odnětí svobody zakotven také v čl. 4 odst. 1 a 2 Listiny, který říká, že *„povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod“*,⁵⁸ přičemž *„meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod (...) upraveny pouze zákonem.“*^{59,60,61}

Za nejpodstatnější články z hlediska ukládání a výkonu trestu odnětí svobody můžeme považovat články 7, 8, 9, 10 a 39 Listiny. Čl. 7 odst. 2 Listiny stanovuje zákaz mučení a krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu. Dále podle čl. 8 odst. 1 Listiny je osobní svoboda zaručena. Dle druhého odstavce téhož článku Listiny *„nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem,*

---

⁵⁶ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: CODEXIS [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 28.1.2019].

⁵⁷ Usnesení č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: CODEXIS [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 28.1.2019].

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ KALVODOVÁ, V. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 39.

⁶¹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: CODEXIS [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 28.1.2019].

*který stanoví zákon.*⁶² Důležitý je rovněž čl. 9 Listiny, který zakazuje nucené práce a služby, to však dle druhého odstavce písm. a) čl. 9 Listiny neplatí v případě výkonu trestu odnětí svobody. Zaručené právo na zachování lidské důstojnosti je pak upraveno v čl. 10 odst. 1 Listiny. Nakonec nemůžeme opomenout ani čl. 39 Listiny, jenž říká, že „*jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.*“⁶³ Toto je takzvaná zásada *nullum crimen, nulla poena sine lege*, což v latině znamená žádný zločin, žádný trest bez zákona.^{64,65,66}

2.2 Zákonná a podzákonná právní úprava trestu odnětí svobody

Základní aspekty nepodmíněného trestu odnětí svobody upravuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“). Nepodmíněný trest odnětí svobody je podle ustanovení § 51 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku jedním z druhů trestů. Dále je v trestním zákoníku stanovena nejvyšší přípustná sazba trestu odnětí svobody. Ve zvláštní části trestního zákoníku je u každého trestného činu uvedena trestní sazba, kterou lze za spáchání trestného činu uložit, což značí univerzálnost tohoto trestu.⁶⁷

Obecná ustanovení upravující výkon trestu odnětí svobody se nacházejí jak v trestním zákoníku, tak v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).^{68,69} Podrobnou úpravu výkonu trestu odnětí svobody pak obsahuje zákon o výkonu trestu odnětí svobody (dále také jako „ZVTOS“) a vyhláška Ministerstva spravedlnosti

---

⁶² Usnesení č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 28.1.2019].

⁶³ Ibid.

⁶⁴ KALVODOVÁ, V. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 39.

⁶⁵ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 28.1.2019].

⁶⁶ Usnesení č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 28.1.2019].

⁶⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 17.12.2019].

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 17.12.2019].

č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „ŘVTOS“ či „řád výkonu trestu odnětí svobody“).^{70,71}

Náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody upravuje trestní řád, který dále odkazuje na ZVTOS. Konkrétně se nákladům věnují ustanovení § 35 a 36 ZVTOS.^{72,73} Podrobnosti nákladů a jejich výši stanovuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů.⁷⁴

Přerazování odsouzeného do věznice jiného typu je upraveno v trestním zákoníku a v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody.^{75,76} Přemísťování mezi odděleními v rámci věznice s ostrahou je pak upraveno v ustanovení § 11a ŘVTOS.⁷⁷

Ředitel věznice se souhlasem generálního ředitelství Vězeňské služby vydává vnitřní řád v souladu s ustanovením § 14 ZVTOS. Vnitřní řád věznice stanoví konkrétní úpravu výkonu trestu odnětí svobody, zejména „*denní rozvrh chodu věznice, činnost odsouzených a jejich podíl na řešení otázek souvisejících se životem ve věznici.*“⁷⁸

---

⁷⁰ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 17.12.2019].

⁷¹ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 17.12.2019].

⁷² *Ibid.*

⁷³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 17.12.2019].

⁷⁴ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 17.12.2019].

⁷⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 17.12.2019].

⁷⁶ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 17.12.2019].

⁷⁷ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 17.12.2019].

⁷⁸ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 17.12.2019].

2.3 Pojem nepodmíněného trestu odnětí svobody

Nepodmíněný trest odnětí svobody je jedním z trestů postihujících osobní svobodu, ale také soukromí, svobodu pohybu a pobytu odsouzeného. Jedná se o trest univerzální, nejpřísnější a (v některých případech) nezastupitelný, jenž je udělován v krajních případech. Tento trest je vykonáván ve věznicích.⁷⁹

Trest odnětí svobody je trestem univerzálním právě proto, že je možné ho uložit za každý trestný čin uvedený ve zvláštní části trestního zákoníku.⁸⁰

Dále je rovněž trestem nejpřísnějším, jelikož „představuje ve srovnání s ostatními druhy trestů nejzávažnější zásah do nejširšího okruhu základních práv a svobod jedince. Znamená nejen zbavení osobní svobody spojené s povinností podrobit se určitému režimu výkonu trestu, ale omezuje též řadu dalších práv a svobod (např. právo volební, svobodu sdružování a shromažďování...).“⁸¹ Obecně se má za to, že lidská svoboda je tím nejcennějším, co člověk vlastní, a proto je zbavení osobní svobody nejzávažnější újmou pro jedince.⁸²

Trest odnětí svobody je také v určitých případech trestem nezastupitelným. Některým pachatelům trestných činů nelze uložit jiný trest, než je právě trest odnětí svobody, jelikož jedině tak může dojít k naplnění ochranné funkce trestního práva.⁸³

V neposlední řadě je důležitým aspektem trestu odnětí svobody jeho užití jen v krajních případech, kdy už není možné uložit trest jiný. Princip nejzazšího použití trestu odnětí svobody se nazývá principem *ultima ratio*. Konkrétně tuto zásadu najdeme v ustanovení § 38 odst. 2 trestního zákoníku. Ustanovení § 55 odst. 2 trestního zákoníku pak tuto zásadu konkretizuje ve vztahu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, kdy trest

---

⁷⁹ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 89-91.

⁸⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2016, s. 401.

⁸¹ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 90.

⁸² KARABEC, Z. a kol. *Krátkodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 4.

⁸³ KALVODOVÁ, V. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 43-44.

odnětí svobody za trestné činy s horní hranicí trestní sazby odnětí svobody nepřevyšující pět let lze uložit pouze v případě, „že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.“⁸⁴

Se zásadou *ultima ratio* souvisí také přednostní ukládání alternativních trestů (před uložením nepodmíněného trestu odnětí svobody), pokud je to s ohledem na osobu pachatele možné. Pokud ovšem nejsou konkrétní alternativní tresty vykonány, následuje přeměna tohoto trestu na nepodmíněný trest odnětí svobody, který plní funkci náhradního, sekundárního trestu. Jak uvádí komentář k trestnímu zákoníku: „*Trest odnětí svobody je zatím nezbytný i tam, kde nepostačovalo působení již uložených některých alternativních druhů trestů na pachatele, který nesplnil podmínky stanovené k jejich výkonu. Jde zejména o tresty domácího vězení, obecně prospěšných prací a peněžitý trest, s jejichž nevykonáním, nikoli řádným výkonem či s nesplněním dalších podmínek je spojena přeměna tohoto trestu či jeho zbytku právě v trest odnětí svobody, resp. nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody (§ 61, § 65 odst. 2, § 69 odst. 1). Podobně to platí v případě neosvědčení se pachatele, který byl podmíněně odsouzen, resp. podmíněně odsouzen s dohledem, a jenž nevyhověl stanoveným podmínkám, proto se mu nařídil výkon podmíněně odloženého trestu odnětí svobody (§ 83 odst. 1, § 86 odst. 1).*“⁸⁵

Podle ustanovení § 55 odst. 1 trestního zákoníku se nepodmíněný trest odnětí svobody ukládá maximálně na dvacet let. To neplatí, pokud je pachatel odsouzen za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 108 trestního zákoníku) či pokud se jedná o mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody (§ 59 trestního zákoníku), v těchto případech je maximální délka ukládaného trestu odnětí svobody 30 let. Maximální hranice dvaceti let neplatí ani v případě výjimečného trestu, za který lze uložit trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let, případně na doživotí (§ 54 trestního

---

⁸⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 3.2.2019].

⁸⁵ PÚRY, F., In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 747-748.

zákoníku).⁸⁶ Minimální sazba trestu odnětí svobody stanovena není. Teoreticky je možné uložit trest odnětí svobody nejméně ve výši dvaceti čtyř hodin.⁸⁷

Nepodmíněný trest odnětí svobody je třeba odlišit od trestů alternativních. Alternativní tresty jsou takové, které jsou způsobilé nahradit nepodmíněný trest odnětí svobody, jsou to: zákaz pobytu, obecně prospěšné práce, domácí vězení, propadnutí majetku, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, peněžitý trest, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.⁸⁸

2.4 Účel nepodmíněného trestu odnětí svobody

Účelem trestu se zabývají tři základní teorie, teorie absolutní (také teorie retributivní či odplatná), teorie relativní (preventivní) a teorie smíšená (slučovací). Podle absolutní teorie je základním účelem trestu pachatele potrestat, trest je jakousi odplatou za spáchaný čin. Na rozdíl od teorie absolutní by dle relativní teorie měla být účelem především výchova pachatele, aby nepáchal další trestné činy. Smíšená teorie pak tyto dvě uvedené teorie spojuje, podle ní by měl mít trest jak odplatný, tak i výchovný a resocializační účinek. Trest je pak vzhledem ke spáchanému činu spravedlivý a pozitivně působí jak na pachatele, tak na společnost. Tato teorie je v České republice nejvíce respektována a uznávána. Smíšená teorie nepochybně vyplývá i ze zákonných ustanovení trestního zákoníku.^{89,90,91}

Obecným účelem trestu, jakož i účelem nepodmíněného trestu odnětí svobody, je ochrana společnosti, které je dosahováno zabráněním další trestné činnosti pachatele, výchova pachatele, a nakonec celkové výchovné působení trestu na společnost – takzvaný

---

⁸⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 20.1.2019].

⁸⁷ PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 402.

⁸⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2016, s. 396-397.

⁸⁹ *Ibid*, s. 388-389.

⁹⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, s. 295.

⁹¹ SCHEINOST, M a kol. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí I.: Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, s. 9.

generální preventivní účinek trestu.^{92,93} K udržení společenského řádu přispívá ukládání trestů tím, že trest zabrání dokonat trestné činy či případně od páchaní trestných činů potenciální pachatele odstrašuje. Odsouzení pachatele navíc posiluje hodnotový řád společnosti, a to i tím, že veřejnost je potrestáním pachatele trestného činu uspokojena.⁹⁴ Podle profesora Novotného je základním znakem trestu také jeho spravedlnost, kdy je spravedlivé trest uložit pouze k ochraně společnosti. K takové ochraně musí být trest přiměřený, tedy nesmí být ani moc přísný, ani moc mírný.⁹⁵

Dnešní trestní zákoník přímo nedefinuje účel trestu na rozdíl od toho předešlého z roku 1961. Je ovšem zjevné, že na něj v této problematice navazuje. Trestní zákon z roku 1961 v § 23 uvádí, že hlavním účelem trestu je právě ochrana společnosti, která je dosahována generální a individuální prevencí. Tento účel je zachován i dnes, avšak k tomu ještě přibyl odplatný účel trestání.⁹⁶ Odplatný účel trestu lze spatřovat především v ukládání trestů, kdy druh trestu a jeho výměra jsou uloženy podle závažnosti spáchaného trestného činu, tedy v souladu s teorií retributivní, ne z hlediska výchovného působení na pachatele.⁹⁷

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody na rozdíl od trestního zákoníku účel výkonu trestu vymezuje v ustanovení § 1 odst. 2: „*Účelem výkonu trestu odnětí svobody (...) je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti.*“⁹⁸

---

⁹² Ibid, s. 296-297.

⁹³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 5. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2016, s. 393.

⁹⁴ LATA, J. *Účel a smysl trestu.* Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007, s. 67.

⁹⁵ NOVOTNÝ, O. *O trestu a vězeňství.* Praha: 1969, s. 29-31.

⁹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné.* 8. vydání. In: ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016 [cit. 3.2.2019].

⁹⁷ LATA, J. *Účel a smysl trestu.* Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007, s. 65.

⁹⁸ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: CODEXIS [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 7.6.2019].

2.5 Krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody

Definice krátkodobých trestů odnětí svobody není jednoznačná, k čemuž přispívá i to, že v českém právním řádu není pojem krátkodobých trestů vymezen. Nicméně v různých penologických systémech je krátkodobý trest odnětí svobody definován například jako trest do tří měsíců, do šesti měsíců, či do jednoho roku odnětí svobody.⁹⁹ Pro účely studie krátkodobých trestů odnětí svobody Institutu pro kriminologii a sociální prevenci pak byly tyto tresty definovány rovněž jako tresty odnětí svobody do jednoho roku.¹⁰⁰

Kritika krátkodobých trestů je častější než u trestů střednědobých a dlouhodobých. Jedny z prvních reakcí se objevily již v 19. století a dle mnohých odborníků platí dodnes. Tyto tresty jsou například příliš krátké na převýchovu pachatele, avšak negativní vliv na odsouzeného již mají. Odstrašující vliv u těchto trestů je minimální, tudíž jsou ve smyslu individuální a generální prevence značně kontraproduktivní. Pachatel po vykonání krátkodobého trestu tedy není motivován další trestné činy nespáchat. V neposlední řadě je dalším negativem určitá diskriminace při ukládání těchto trestů, a to konkrétně v souvislosti s častějším ukládáním krátkých trestů nemajetným osobám, kterým nemůže být uložen peněžité trest.^{101,102,103}

Krátkodobé tresty odnětí svobody do šesti měsíců analyzovala Rada Evropy ve své rezoluci č. (73) 17. Tato rezoluce přinesla poznatek, že ve věznicích je značný počet vězňů, kteří jsou odsouzeni ke krátkodobým trestům, přestože „(...) *tento trest má omezené výchovné účinky na pachatele, vede k přeplnění kapacity vězeňských zařízení, vyvolává nežádoucí sociální segregaci a stigmatizaci odsouzených.*“¹⁰⁴

---

⁹⁹ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 102.

¹⁰⁰ KARABEC, Z. a kol. *Krátkodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 4.

¹⁰¹ *Ibid.*, s. 4-5.

¹⁰² KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 103.

¹⁰³ MEZNÍK, J. a kol. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 32.

¹⁰⁴ KARABEC, Z. a kol. *Krátkodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 4.

Pozitivem krátkodobých trestů je poznání odsouzeného, jaké je to být ve vězení. Může na něj tedy efektivně působit psychologický šok, který s sebou nese krátkodobý trest odnětí svobody, a to především u dosud netrestaných, respektive nedemoralizovaných jedinců. Dále si uvězněný uvědomí, že je určitým způsobem společensky odsouzen a také co svým uvězněním – a tedy i spácháním trestného činu – způsobil své rodině či přátelům. Při vhodném využití krátkodobého trestu odnětí svobody odsouzený neztratí své sociální vazby.^{105,106}

Věznice jsou často naplňovány pachateli, kteří nevykonali svůj alternativní trest, proto jim byl posléze přeměněn na nepodmíněný trest odnětí svobody. Dle prof. Šámala by pro některé jedince bylo vhodnější, aby jim byl uložen místo alternativního trestu velmi krátký nepodmíněný trest odnětí svobody. Tyto šokové tresty jsou podle zahraničních zkušeností velmi efektivní a postačující, aby se již pachatel nechtěl do vězení vrátit.¹⁰⁷

Jiný typ *šokového trestu* je zaveden i v USA. Tam se pod tímto pojmem rozumí trest od tří do šesti měsíců ve specializovaných věznicích – takzvaných *boot camps*. Tento program je určený především pro mladistvé, respektive mladé dospělé. Odsouzený má většinou na výběr, zda si zvolí výkon trestu formou *boot camp*, nebo zda vykoná trest odnětí svobody v klasické věznici, ve které by však výkon byl delší. Po dobu pobytu v tomto *boot camp* je odsouzený vystaven náročnému drilu, pachatel má rovněž povinnost podrobit se léčení závislosti na drogách, tvrdě pracovat, cvičit a dodržovat pořádek. Zároveň se odsouzený účastní vzdělávání rozvíjející jeho psychiku a sociální dovednosti. Vykonáním tohoto náročného trestu a splněním všech uložených podmínek se odsouzený dostává na svobodu, a je mu tak zmírněn původně uložený trest, který mohl být i několikaletý. Po vykonání trestu formou *boot camp* je většinou propuštěný pod určitým dohledem, aby mu byl usnadněn návrat do společnosti. I tento druh

---

¹⁰⁵ MEZNÍK, J. a kol. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 30-31.

¹⁰⁶ SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva. Část třetí: Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009, s. 55.

¹⁰⁷ LIDOVÉ NOVINY. *Věznice plní nevykonané podmínky*. [online]. Praha: Lidové noviny, 2016, [cit. 1. 2. 2019]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf/print/Proverejnostamedia~Napsalionas~Veznice_plni_nevykonane~.

krátkodobého trestu má svá pozitiva i negativa. Šokový způsob trestu často způsobí, že se již odsouzený nechce do vězení nikdy vrátit. Dále se během tohoto trestu dle některých odborníků formuje sebeúcta a jsou odstraněny kriminální návyky. Podle jiných však tyto šokové tresty utvrdí negativní stránku osobnosti pachatele, a navíc je s odsouzeným nedostatečně pracováno po psychické či sociální stránce.^{108,109}

Dalším typem krátkodobého trestu je výkon trestu odnětí svobody víkendovým způsobem, který je využíván například v Portugalsku. Tento krátkodobý trest je zaveden pro odsouzené k trestu odnětí svobody nepřevyšujícímu tři měsíce.^{110,111}

Existuje také možnost vykonávat krátkodobý trest odnětí svobody v režimu polosvobody, který se používá například ve Švýcarsku a ve Francii. Během výkonu trestu odsouzený nepřijde o svou práci či započaté vzdělávání nacházející se mimo budovu věznice. Do vězení chodí jen ve svém volném čase a v době pracovního klidu. Režim polosvobody je ve Švýcarsku určen pro odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody do dvanácti měsíců. Ve Francii pro odsouzené do dvou let.^{112,113,114}

Ve Francii lze také trest odnětí svobody rozdělit na několik částí. Odsouzenému může soud ze sociálních, rodinných, profesních či lékařských důvodů povolit rozdělení trestu, přičemž žádná část trestu nesmí být kratší než dva dny. Rozdělení je určeno pro odsouzené k trestu odnětí svobody do dvou let, případně pro recidivisty, kteří byli odsouzeni k trestu odnětí svobody nepřesahujícímu jeden rok. Výkon trestu odnětí svobody musí být však vždy vykonán maximálně do čtyř let.^{115,116}

---

¹⁰⁸ MEZNÍK, J. a kol. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 31.

¹⁰⁹ HULMÁKOVÁ, J. *Trestání delikventní mládeže*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 155.

¹¹⁰ Article 45 of The Portuguese Penal Code [online] [cit. 22.12.2019]. Dostupné z: https://www.legislationline.org/download/id/4288/file/Portugal_CC_2006_en.pdf.

¹¹¹ SOLNAR, V. a kol. *Systém českého trestního práva. Část třetí: Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009, s. 56.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Article 132-25 du Code pénal [online] [cit. 20.12.2019]. Dostupné z: https://www.legislationline.org/download/id/8442/file/France_CC_am24112019_fr.pdf.

¹¹⁴ Art. 77b of the Swiss Criminal Code [online] [cit. 20.12.2019]. Dostupné z: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/201907010000/311.0.pdf>.

¹¹⁵ SOLNAR, V. a kol. *Systém českého trestního práva. Část třetí: Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009, s. 56.

¹¹⁶ Article 132-27 du Code pénal [online] [cit. 21.12.2019]. Dostupné z: https://www.legislationline.org/download/id/8442/file/France_CC_am24112019_fr.pdf.

2.6 Dlouhodobý nepodmíněný trest odnětí svobody

Za dlouhodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody se v evropských zemích považují tresty odnětí svobody uložené na více než pět let.^{117,118} V Evropě za několik posledních desetiletí docházelo k růstu počtu vězňených osob a k prodlužování průměrné doby trestu odnětí svobody.¹¹⁹

Pozitiva dlouhodobých trestů odnětí svobody můžeme spatřovat především v odstrašení potenciálních pachatelů, dostatečné době k převýchově odsouzeného, adekvátní újmě způsobené pachatelem a celkové satisfakci společnosti.¹²⁰ Významná je také ochrana společnosti po dobu výkonu trestu odnětí svobody, kdy pachatel po dobu uvěznění nemůže pokračovat v kriminální kariéře.^{121,122}

Dlouhodobé tresty odnětí svobody mají specifické negativní důsledky na odsouzeného, těmito negativními důsledky mohou být zejména izolace pachatele od společnosti, ztráta některých zájmů, snížení schopnosti uvažování a chápání, infantilní chování, emoční poruchy, ztráta perspektiv a negativní dopad na pachatelovu rodinu. Trest má nejen negativní vliv na citové vazby vězně k rodině a přátelům, ale také na jeho vztah k vnějšímu světu. Vězeň je prizonizován (institucionalizován), na trest odnětí svobody si zvykne, což je problematické především z hlediska výchovy pachatele.^{123,124,125} „(...) samotné dlouhodobé uvěznění zřejmě významně neohrožuje duševní zdraví odsouzeného (pokud jde o osobu bez psychických obtíží před uvězněním),

---

¹¹⁷ DRENKHAHN, K. *Long-term Imprisonment and Human Rights*. Greifswald: University of Greifswald, 2009, s. 3.

¹¹⁸ KARABEC, Z. a kol. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 7.

¹¹⁹ *Ibid*, s. 159.

¹²⁰ *Ibid*, s. 159-160.

¹²¹ SUCHÝ, O. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejich výkon*. Praha: Leges, s.r.o., 1991, s. 22, 41.

¹²² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání*. Praha: Leges, s.r.o., 2016, s. 401.

¹²³ KARABEC, Z. a kol. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 160.

¹²⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání*. Praha: Leges, s.r.o., 2016, s. 397.

¹²⁵ SUCHÝ, O. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejich výkon*. Praha: Leges, s.r.o., 1991, s. 22, 35, 77.

ale do značné míry samo o sobě vlivem procesu prizonizace snižuje pravděpodobnost úspěšné reintegrace po propuštění. ¹²⁶

Prizonizací se rozumí postupné přizpůsobování se vězeňskému životu. Vězeň si zvyká na život ve vězení, přizpůsobí se vězeňským pravidlům a mění se mu životní hodnoty. Jako první použil termín prizonizace sociolog Donald Clemmer, podle něj je prizonizace *„(...) zkušenost odsouzených, kteří žijí v těsné fyzické blízkosti, bez triviálního soukromí, nuceni k rutinnímu dodržování vězeňských předpisů, konformismu, izolace omezuje jejich život. Vězni (...) dělají stejnou práci, jsou nuceni se chovat stejně pod hrozbou disciplinárních trestů.* ¹²⁷

Čím déle odsouzený ve vězení je, tím se negativní dopad uvěznění zvyšuje, a to především v oblasti profesní, v oblasti partnerských vztahů a občanského života. ¹²⁸ Z toho můžeme dovodit, že příliš dlouhé tresty odnětí svobody mají naopak kontraproduktivní důsledek z hlediska výchovy pachatele. Výzkum konaný v rámci studie Dlouhodobých trestů odnětí svobody od Karabce a kol. ukázal, že návštěvy přátel a rodiny mohou napomáhat k překonání negativních účinků uvěznění. *„Naopak totální přerušování kontaktů s vnějším světem usnadňuje často vězňům akceptovat podmínky dlouhodobého trestu odnětí svobody, zároveň se však tím výrazně a mnohdy nenapravitelně ztěžuje jejich přechod do života na svobodě po propuštění.* ¹²⁹

2.6.1 Výjimečný trest

Výjimečný trest je jedním z dlouhodobých trestů odnětí svobody. Tento trest je v ustanovení § 54 odst. 1 trestního zákoníku definován jako trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, případně na doživotí. Dle ustanovení § 54 odst. 2 trestního zákoníku lze výjimečný trest uložit pachateli za podmínky, že *„závažnost zvlášť*

---

¹²⁶ KARABEC, Z. a kol. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 160.

¹²⁷ MEZNÍK, J. a kol. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 54-55.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Ibid, s. 162.

závažného zločinu je velmi vysoká“,¹³⁰ respektive „*možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena*“.¹³¹

Výjimečný trest se v České republice stal alternativou původního trestu smrti, který nahradil v květnu roku 1990 zákonem č. 175/1990 Sb.¹³² V současnosti je podle Amnesty International 142 států, tedy více než dvě třetiny všech států světa, abolicionistických – nepraktikujících trest smrti. Tyto státy trest smrti nevykonávají buď svou praxí, kdy tento absolutní trest existuje pouze formálně a fakticky není využíván, nebo je v jejich zákonech přímo zakázán.¹³³ Státy, které stále trest smrti praktikují, k jeho výkonu používají například setnutí hlavy, elektrické křeslo, zastřelení, oběšení, ukamenování, smrtící injekci nebo ubodání.¹³⁴ V Evropě je trest smrti používán pouze v Bělorusku. Ve světě je trest smrti uplatňován například v Číně, Severní Koreji, USA, Indii či státech Arabského poloostrova.¹³⁵

Přestože je výjimečný trest oproti trestu smrti humánnější, stále má několik zásadních negativních vlivů na odsouzeného. Tyto vlivy jsou v zásadě shodné s negativními důsledky dlouhodobých trestů odnětí svobody. Mezi ty hlavní můžeme řadit:

- „1. *Prerušování pracovních aktivit a vztahů*
2. *Narušení kladných sociálních vazeb s původním prostředím pachatele, tedy s rodinou, přáteli, známými*
3. *Vykořelení z běžného života společnosti.*“¹³⁶

---

¹³⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 7.2.2019].

¹³¹ *Ibid.*

¹³² Zákon č. 175/1990 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 5.2.2019].

¹³³ AMNESTY INTERNATIONAL. *DEATH SENTENCES AND EXECUTIONS 2017*. [online] London: Amnesty International, 2018 [cit. 8.2.2019]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/7955/2018/en/>.

¹³⁴ NAVRÁTILOVÁ, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, s.r.o., 2010, s. 13.

¹³⁵ AMNESTY INTERNATIONAL. *DEATH SENTENCES AND EXECUTIONS 2017*. [online] London: Amnesty International, 2018 [cit. 8.2.2019]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/7955/2018/en/>.

¹³⁶ NAVRÁTILOVÁ, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, s.r.o., 2010, s. 89.

Významným problémem propuštěných z výjimečného trestu je také jejich zařazení se zpět do společnosti, která pro ně představuje zcela nové prostředí. Další bariérou pro propuštěného je negativní pohled okolí, stigmatizace bývalého kriminálního a jeho sociální vyloučení.¹³⁷

Nejpřísnějším výjimečným trestem je tedy trest nepodmíněného odnětí svobody na doživotí. Ten lze uložit pouze za taxativně stanovené trestné činy, které jsou upraveny v § 54 odst. 3 trestního zákoníku. Zároveň je třeba, aby tyto zločiny dle § 54 odst. 3 písm. a) a b) trestního zákoníku splňovaly tyto podmínky:

„a) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a

b) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let.“¹³⁸

Doživotní trest odnětí svobody je často nazván jako *sociální trest smrti*, kdy smrt nepřichází ihned, ale až po určité době.¹³⁹ Pokud znovu použijeme srovnání tentokrát doživotního trestu odnětí svobody s trestem smrti, tak se kritika zaměřuje zejména na beztrestnost ve výkonu trestu, ztrátu smyslu života či negativní vliv tohoto trestu na psychiku odsouzeného. Výhodou doživotního trestu odnětí svobody oproti trestu smrti je možnost nápravy propuštěním odsouzeného v případě chybného odsouzení. Charakter tohoto trestu tedy není nezvratný. Doživotní odsouzení dále respektuje základní lidské právo uvedené v článku 6 odst. 1 Listiny, tedy právo každého na život. Neposledním argumentem pro doživotní trest je i zachování práva odsouzených na resocializaci.¹⁴⁰

---

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ SUCHÝ, O. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejich výkon*. Praha: Leges, s.r.o., 1991, s. 19.

¹⁴⁰ NAVRÁTILOVÁ, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, s.r.o., 2010, s. 240.

Účelem odsouzení na doživotí je eliminační funkce, to znamená, že pachatelé jsou trvale vyloučeni ze společnosti.¹⁴¹ Není však dáno, že každý takto odsouzený pachatel stráví zbytek svého života ve vězení. I tito odsouzení mají za určitých podmínek možnost být po nějaké době podmíněně propuštěni na svobodu.¹⁴² Alternativní možností k podmíněčnému propuštění na svobodu je také milost či amnestie prezidenta republiky. Prezident dle článku 62 písm. g) Ústavy může odpouštět či zmírňovat uložené tresty. V trestním předpisu je tato pravomoc upravena v § 366 trestního řádu, který odkazuje právě na Ústavu.¹⁴³

---

¹⁴¹ KARABEC, Z. a kol. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 160.

¹⁴² *Ibid*, s. 162-163.

¹⁴³ NAVRÁTILOVÁ, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, s.r.o., 2010, s. 68.

3 Místo výkonu trestu odnětí svobody

Podle ustanovení § 55 odst. 3 trestního zákoníku spolu s § 5 odst. 1 zákona o výkonu trestu odnětí svobody se nepodmíněný trest odnětí svobody vykonává ve věznici, případně ve zvláštním oddělení vazební věznice.¹⁴⁴

V České republice jsou dva základní typy věznic, věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. Kromě základních typů existují zvláštní věznice pro mladistvé, věznice pro místní výkon trestu, otevřená vězení a speciální oddělení v rámci věznic. K těm můžeme zařadit specializovaný oddíl pro matky s dětmi,¹⁴⁵ specializovaný oddíl pro odsouzené s mentální retardací,¹⁴⁶ specializovaný oddíl pro trvale pracovně nezařaditelné,¹⁴⁷ specializované oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením,¹⁴⁸ specializovaný oddíl pro výkon trestu odsouzených mužů příslušníků bezpečnostních sborů, vojáků z povolání a strážníků obecní policie,¹⁴⁹ specializované oddělení pro odsouzené s poruchou duševní a poruchou chování.¹⁵⁰ V České republice jsou všechna vězení státní, zřízená Ministerstvem spravedlnosti.¹⁵¹ V jiných zemích jsou však i vězení soukromá, která jsou ve vlastnictví soukromého subjektu, jenž vězení spravuje.

V této kapitole se dále budu věnovat věznici s ostrahou, věznici se zvýšenou ostrahou a otevřenému vězení, neboť právě tyto druhy věznic se vyskytují na území České

---

¹⁴⁴ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 5.12.2019].

¹⁴⁵ *Výkon trestu odsouzených matek s dětmi* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 6.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/o-nas/vykon-vezenstvi/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi/>.

¹⁴⁶ *Specializovaný oddíl* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 14.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-straz-pod-ralskem/o-nas/vykon-vezenstvi/specializovane-oddeleni/>.

¹⁴⁷ *Oddělení výkonu trestu odnětí svobody* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 14.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-breclav/o-nas/vykon-vezenstvi/>.

¹⁴⁸ *Oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 14.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/o-nas/specializovana-oddeleni/oddeleni-se-zesilenym-stavebne-technicky-zabezpeceni/>.

¹⁴⁹ Vězeňská služba ČR – Věznice a ústav pro VZD Opava. *Vnitřní řád pro odsouzené věznice a ústavu pro VZD Opava: objekt Krnovská*. Opava: Vězeňská služba ČR – Věznice a ústav pro VZD Opava, 2017, s. 2.

¹⁵⁰ *Oddělení pro odsouzené s poruchou duševní a poruchou chování* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 14.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/o-nas/specializovana-oddeleni/oddeleni-pro-odsouzene-s-poruchou-dusevni-a-poruchou-chovani/>.

¹⁵¹ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.3.2019].

republiky. Nakonec se ještě zaměřím na specializovaný oddíl pro matky s dětmi (dále jako „SpO“), který je unikátní svou minimální mírou recidivy (podobně jako otevřená vězení), což je jedno z hlavních témat mé práce.¹⁵² Naopak se nebudu zabývat soukromým vězením, jelikož tento typ věznic v České republice není. Podle ustanovení § 59 ZVTOS lze trest odnětí svobody vykonávat ve věznici pro místní výkon trestu, avšak v České republice žádná taková věznice zatím není, proto se jí rovněž ve své práci nebudu zabývat.¹⁵³ V následující části se nebudu zaměřovat ani na vazební věznice, které slouží především pro výkon vazby. Z důvodu zaměření práce na dospělé odsouzené nebudu popisovat ani věznice pro mladistvé.

3.1 Věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou

Pro výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody je v České republice 25 věznic zřízených Ministrem spravedlnosti. Správa věznic, včetně střežení a vykonávání dozoru nad odsouzenými, je pak svěřena Vězeňské službě České republiky.^{154,155}

Do října 2017 existovaly čtyři typy věznic, a to věznice s dohledem, s dozorem, s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. V říjnu 2017 vstoupila v účinnost novela trestního zákoníku a zákona o výkonu trestu odnětí svobody č. 58/2017 Sb., kterou byla změněna diferenciací věznic pouze na věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. Věznice s ostrahou se vnitřně dále diferencuje na oddělení s nízkým stupněm zabezpečení, se středním stupněm zabezpečení a oddělení s vysokým stupněm zabezpečení.^{156,157,158}

---

¹⁵² *Oddíl pro matky s dětmi existuje již více než 15 let* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 10.3.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/novinky/oddil-pro-matky-s-detmi-existuje-jiz-vice-nez-15-let/>.

¹⁵³ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 6.12.2019].

¹⁵⁴ *Organizační jednotky* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 13.2.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

¹⁵⁵ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.3.2019].

¹⁵⁶ *Ibid.*

¹⁵⁷ Zákon č. 57/2017 Sb. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 13.2.2019].

¹⁵⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.3.2019].

Tato změna redukuje čtyři typy věznic na dva by měla odstranit některá negativa vyplývající z předchozího rozdělení. Negativem bylo především zdlouhavé přerazování vězňů z jednoho typu věznice do jiného, kdy odsouzeného mohl v rámci čtyř typů věznic přemístit pouze soud. Podle novelizace z roku 2017 soud přidělí vězně do jednoho ze dvou typů věznic, tedy buď do věznice s ostrahou nebo do věznice se zvýšenou ostrahou.^{159,160}

Do věznice s ostrahou je podle ustanovení § 56 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku přidělen odsouzený, který nesplní podmínky pro zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou. Do věznice se zvýšenou ostrahou je pak dle § 56 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku zařazen ten, kterému byl uložen výjimečný trest, trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, nejméně osmiletý trest odnětí svobody za zvlášť závažný zločin, případně odsouzený za úmyslný trestný čin, přičemž „*v posledních pěti letech uprchl nebo se pokusil uprchnout z vazby, z výkonu trestu nebo z výkonu zabezpečovací detence.*“^{161,162}

V případě přidělení vězně do věznice s ostrahou je nyní v kompetenci Vězeňské služby, aby odsouzeného zařadila do oddělení dle stupně zabezpečení, přičemž zákonná pravidla jsou uvedena v ustanovení § 6a ŘVTOS. Vězeňská služba však nemá pouze pravomoc odsouzeného přidělit do jednoho ze tří oddělení na začátku výkonu trestu odnětí svobody, může ho rovněž přemísťovat mezi odděleními i v průběhu trestu na základě svého posouzení. Tato pravomoc Vězeňské služby vyplývá z ustanovení

---

¹⁵⁹ Zákon č. 57/2017 Sb. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 13.2.2019].

¹⁶⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 58/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, s. 6-7.

¹⁶¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 7.12.2019].

¹⁶² KALVODOVÁ, V. K diferenciaci odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. In: *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 186.

§ 11a ŘVTOS.^{163,164,165,166} S tím je spojené další pozitivum, tedy že Vězeňská služba nebude muset nadále uskutečňovat „(...) *několikanásobný počet identických programů pro stejné kategorie odsouzených, avšak umístěných v různých typech věznic.*“¹⁶⁷ Novelizace by tedy vzhledem k výše uvedenému měla vést ke snížení soudních rozhodnutí o přemísťování vězňů. Rovněž by tato novelizace z dlouhodobého hlediska měla snížit míru recidivy a zvýšit kvalitu zacházení s vězněm, neboť v důsledku přinese větší flexibilitu a efektivitu výkonu trestu odnětí svobody.^{168,169}

Varianta návrhu novelizace, kdy by diferenciaci věznic byla zrušena, byla zamítnuta, a to proto, aby se určitým odsouzeným osobám omezila možnost opustit či přerušit výkon trestu odnětí svobody. Nyní dle ustanovení § 72b ZVTOS nemůže být odsouzenému do věznice se zvýšenou ostrahou povoleno opustit věznici či přerušit výkon trestu, to znamená, že v případě zrušení vnější diferenciaci by tento zákaz musel být odsouzenému stanoven již v odsuzujícím rozsudku soudem.^{170,171}

Umísťování konkrétních odsouzených v rámci věznice má zákonem určená pravidla. Ustanovení § 7 ZVTOS stanoví, že odděleně jsou umístěni odsouzení s infekčním onemocněním, respektive s podezřením na takové onemocnění. Dále jsou odsouzení muži vždy odděleni od odsouzených žen. Ustanovení § 7 písm. a) až g) ZVTOS dále určuje, kteří odsouzení jsou zpravidla odděleni od jiných. Jsou to například mladiství

---

¹⁶³ Zákon č. 57/2017 Sb. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 13.2.2019].

¹⁶⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 58/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, s. 2-3.

¹⁶⁵ KALVODOVÁ, V. K diferenciaci odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. In: *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 188.

¹⁶⁶ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 7.12.2019].

¹⁶⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 58/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, s. 4.

¹⁶⁸ *Ibid.*, s. 2, 4, 7.

¹⁶⁹ KALVODOVÁ, V. K diferenciaci odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. In: *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 195.

¹⁷⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 58/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, s. 7-8.

¹⁷¹ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 23.10.2019].

od dospělých, trvale pracovně nezařaditelní od ostatních, recidivisté od těch, co jsou k trestu odnětí svobody odsouzeni poprvé.¹⁷²

3.2 Otevřené vězení

Otevřené vězení je alternativou ke klasickému vězení. Vyznačuje se především volnějším režimem, kdy je kladen důraz na přípravu vězně na život po propuštění z výkonu trestu.¹⁷³

Známými otevřenými věznicemi jsou například norské věznice Bastøy či Halden.¹⁷⁴ Věznice Bastøy je věznice mírného typu, která se nachází na stejnojmenném ostrově – Bastøy. Má kapacitu 115 vězňů a je to ryze mužská věznice s přibližně 80 budovami. Na ostrově se nachází pláže, les, nebo dokonce i obchod, knihovna, přístav, kostel či škola. Vězni žijí na ostrově v domech a starají se zde o zvířata, farmaří a pěstují ovoce a zeleninu. Výkon trestu v Bastøy má co nejvíce přibližovat život, do kterého se vrátí po výkonu trestu. Žádost o přeřazení do tohoto vězení může podat odsouzený, kterému do konce trestu zbývají nejdéle 3 roky.^{175,176}

V České republice je projekt otevřených vězení řešen v Koncepti vězeňství 2025, ve které je realizace tohoto typu věznic považována za jeden z nástrojů dosažení nižší recidivy.¹⁷⁷ Ke snížení recidivy má napomáhat důraz na snížení rizik spojených s „šokem z propuštění“.¹⁷⁸

První otevřenou věznicí v České republice je Věznice Jiřice, která je v provozu od října 2017. Ve věznicí je v první etapě 32 míst pro odsouzené. Cílová kapacita

---

¹⁷² Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.3.2019].

¹⁷³ KOVÁŘOVÁ, K. *Otevřené věznice*. Trestněprávní revue. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2018, s. 90.

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ *Bastøy fengsel* [online]. Andebu Web og IT: 2012 [cit. 6.3.2019]. Dostupné z: <http://www.bastoyfengsel.no/English/>.

¹⁷⁶ KOVÁŘOVÁ, K. *Otevřené věznice*. Trestněprávní revue. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2018, s. 90.

¹⁷⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: MS ČR, 2016, s. 131-133.

¹⁷⁸ *Otevřené věznice* [online]. Ministerstvo spravedlnosti: 2017 [cit. 9.3.2019]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/otevrene-veznice>.

(v případě osvědčení otevřeného vězení) je 104 míst.^{179,180} „Do otevřené věznice bude moci být umístěn odsouzený, který bude motivován a zdravotně způsobilý, aby mohl vykonávat práci, a rovněž odsouzený, kterému nebude za minimálně posledního půl roku před možným nástupem do otevřené věznice uložen žádný kázeňský trest.“¹⁸¹

Pobyt v této věznici má dvě fáze, přechodnou a závěrečnou. V závěrečné fázi může být odsouzenému povoleno věznici opustit za účelem pracovního pohovoru. Ve věznici je v současné době pět domků – čtyři pro odsouzené a jeden pro personál, kde je prostor i pro provoz nejrůznějších výchovných a vzdělávacích aktivit. Součástí této věznice jsou i pozemky, kde se vězni starají o drobnou zvěř, pěstují zeleninu a pečují o okrasnou zahradu.¹⁸²

Od zahájení provozu (od října 2017) do prosince 2018 prošlo tímto vězením 78 vězňů, z nichž se zatím žádný do vězení nevrátil.¹⁸³ Na základě dostupných informací se tedy zdá, že otevřené vězení je v České republice velkým přínosem především tedy co do efektivity věznění. Oproti klasickému vězení se zde lépe daří naplnit nápravný účel nepodmíněného trestu odnětí svobody.

3.3 Specializovaný oddíl pro matky s dětmi

Specializovaný oddíl pro matky s dětmi je jediné oddělení věznice v České republice, kde matka může při výkonu trestu odnětí svobody pečovat o své dítě. Tento oddíl se nachází ve Věznici Světlá nad Sázavou, kde byl otevřen 1. října 2002.^{184,185}

---

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ *Základní informace* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 8.3.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-jirice/o-nas/zakladni-informace/>.

¹⁸¹ KOVÁŘOVÁ, K. *Otevřené věznice*. Trestněprávní revue. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2018, s. 91.

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ *Projekt otevřené věznice slaví úspěchy, zatím má nulovou recidivu* [online]. Česká justice: 2018 [cit. 8.3.2019]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2018/12/projekt-otevrene-veznice-slavi-uspechy-zatim-ma-nulovou-recidivu/>.

¹⁸⁴ *Výkon trestu odsouzených matek s dětmi* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 10.3.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/o-nas/vykon-vezenstvi/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi/>.

¹⁸⁵ *Oddíl pro matky s dětmi existuje již více než 15 let* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 10.3.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/novinky/oddil-pro-matky-s-detmi-existuje-jiz-vice-nez-15-let/>.

SpO má kapacitu pro 15 odsouzených matek a pro přijetí odsouzené jsou stanoveny poměrně přísná kritéria.¹⁸⁶

Kritéria pro přijetí matky do SpO jsou tato:

- „žena před výkonem trestu odnětí svobody nebyla omezena v rodičovské odpovědnosti
- trest odsouzené matce skončí zpravidla do dovršení 3 let věku dítěte
- délka trestu matky je delší než 6 měsíců
- žena o dítě před výkonem trestu řádně pečovala a po propuštění z VT bude mít možnost se o dítě starat
- zdravotní a psychický stav musí umožňovat ženě o dítě pečovat
- kladné stanovisko dětského psychologa umístění dítěte na SpO
- prokazatelné finanční zajištění nákladů, které vzniknou při uspokojování potřeb dítěte v případě přijetí na oddělení
- kladné stanovisko Orgánu sociálně právní ochrany dětí
- a další kritéria, která jsou zohledňována při výběru odsouzených matek.“¹⁸⁷

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody v ustanovení § 67 odst. 1 stanoví podmínku maximálního věku dítěte. Matce je zpravidla povoleno při výkonu trestu starat se o dítě do tří let jeho věku. Základní povinností matky je také celodenní péče o dítě. V neposlední řadě je rovněž stanovena podmínka, že dítě nebylo svěřeno do výchovy jiné osoby.¹⁸⁸

Cílem SpO je především rozvoj osobnosti dítěte a vytvoření pevného pouta a citové vazby mezi dítětem a matkou. Ta je v rámci výkonu trestu vedena k rodičovské odpovědnosti. Dalším cílem je zdokonalování dovedností a formování

---

¹⁸⁶ *Výkon trestu odsouzených matek s dětmi* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 10.3.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/o-nas/vykon-vezenstvi/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi/>.

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: CODEXIS [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 11.3.2019].

postojů odsouzené, aby byla připravena na návrat z vězení do společnosti. Pozitivní je samozřejmě rovněž skutečnost, že matka není od svého dítěte fyzicky odloučena.¹⁸⁹

V tomto oddělení má každá odsouzená svůj vlastní pokoj, kde je i se svým dítětem. K dispozici jsou jí potom ze strany věznice didaktické pomůcky, hračky, prolézačky, pískoviště. Dále mají matky s dětmi možnost navštěvovat různé zájmové činnosti, jako jsou například keramický kroužek, arteterapie či aranžování.^{190,191}

Jak již bylo zmíněno dříve, individuální přístup SpO se těší velké úspěšnosti. Recidiva tohoto oddělení je opravdu velmi nízká. Přibližně pouze každá desátá odsouzená, která projde tímto oddělením, se vrátí do vězení.¹⁹²

---

¹⁸⁹ *Výkon trestu odsouzených matek s dětmi* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 10.3.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/o-nas/vykon-vezenstvi/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi/>.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ *Oddíl pro matky s dětmi existuje již více než 15 let* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 10.3.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/novinky/oddil-pro-matky-s-detmi-existuje-jiz-vice-nez-15-let/>.

¹⁹² Ibid.

3.4 Věznice v České republice

V České republice se nachází 25 věznic a 10 vazebních věznic. Jejich rozložení není rovnoměrné. Nejvíce věznic je v Ústeckém, Středočeském, Jihomoravském a Moravskoslezském kraji, naopak ve Zlínském kraji není věznice ani jedna. Na Vysočině, v Pardubickém, Plzeňském a Jihočeském kraji je vždy pouze jedna věznice.¹⁹³

Rozmístění věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů

Zdroj: Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019, s. 19.

Největší věznicí v České republice je Vazební věznice Praha Pankrác, kde je celkem místo pro 1236 vězněných osob – 860 pro výkon trestu odnětí svobody a 376 pro výkon vazby. Druhou největší věznicí v České republice je Věznice Plzeň s kapacitou 1204 vězněných osob – 1061 pro výkon trestu odnětí svobody a 143 pro výkon vazby. Třetí největší věznicí je Věznice Valdice, která slouží pouze pro výkon trestu odnětí

¹⁹³ *Organizační jednotky* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 2.11.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

svobody. Kapacita v této věznici je 1100 odsouzených. Ubytovací kapacity jsou uvedeny při dodržení minimální plochy na jednoho vězně, což jsou 4 metry čtvereční.¹⁹⁴

Naopak nejmenší věznicí je Věznice Znojmo, kde je místo pro 156 vězňů osob – 10 pro výkon vazby a 146 pro trest odnětí svobody. Druhou nejmenší je Vazební věznice Teplice s ubytovací kapacitou pro 161 osob – 80 pro výkon vazby a 81 pro výkon trestu odnětí svobody.^{195,196}

Jediná výhradně ženská věznice se nachází ve Světlé nad Sázavou, ve které (jak již bylo zmíněno výše) se rovněž nachází jediný specializovaný oddíl pro matky s dětmi. Ubytovací kapacita této věznice je 825 odsouzených žen. Dalšími věznicemi, které slouží k trestu odnětí svobody žen, jsou například Vazební věznice Praha Ruzyně, Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava a Věznice Nové Sedlo.^{197,198,199,200}

Na závěr bych zmínil věznice, kde se vykonávají tresty odnětí svobody na doživotí. Takové věznice jsou v České republice čtyři – Věznice Valdice, Věznice Mírov, Karviná a Opava. Ve Věznici v Opavě vykonávají doživotní tresty ženy.²⁰¹ Ve Věznici Valdice je oddělení pro výkon doživotně odsouzených s kapacitou 48 vězňů. V současné době je v tomto oddělení 17 odsouzených, 5 dalších odsouzených na doživotí je pak umístěno na standardní ubytovně.^{202,203}

---

¹⁹⁴ *Týdenní statistické hlášení – 25. 10. 2019* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 30.10.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2019/10/TSH-25.-10.-2019.pdf>.

¹⁹⁵ *Základní informace* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 2.11.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-teplice/o-nas/zakladni-informace/>.

¹⁹⁶ *Týdenní statistické hlášení – 25. 10. 2019* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 2.11.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2019/10/TSH-25.-10.-2019.pdf>.

¹⁹⁷ *O nás* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 31.10.2019]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/o-nas/>.

¹⁹⁸ *Výkon trestu odsouzených matek s dětmi* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 1.11.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/o-nas/vykon-vezenstvi/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi/>.

¹⁹⁹ *Týdenní statistické hlášení – 25. 10. 2019* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 30.10.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2019/10/TSH-25.-10.-2019.pdf>.

²⁰⁰ *Organizační jednotky* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 2.11.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

²⁰¹ NAVRÁTILOVÁ, J. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, s.r.o., 2010, s. 77.

²⁰² *Problematika doživotně odsouzených* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 2.11.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-valdice/o-nas/vykon-vezenstvi/problematika-doivotne-odsouzenych/>.

²⁰³ *O nás* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 2.11.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-valdice/o-nas/>.

4 Práva a povinnosti vězňů

Právy a povinnostmi odsouzených se zabývá část první, hlava II zákona o výkonu trestu odnětí svobody, konkrétně jde o § 15 až 36 ZVTOS. Dále práva a povinnosti odsouzených upravuje řád výkonu trestu odnětí svobody.

4.1 Práva odsouzených

4.1.1 Rovnost práv

Při výkonu trestu odnětí svobody je důležité dodržovat rovnost práv, která je upravena v § 15 ZVTOS. Každému odsouzenému náleží stejná práva, a to za podmínek a v rozsahu stanoveném ZVTOS. Rovnost práv garantuje každému odsouzenému, že s ním nebude zacházeno rozdílně od ostatních odsouzených. S trestem odnětí svobody také souvisí omezování některých práv a svobod uvedených v ustanovení § 27 ZVTOS, jde především o nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, svobodu pohybu a pobytu, zachování listovního tajemství a tajemství jiných písemností, nebo kupříkladu právo na stávkou, právo na podnikání či sdružovací právo.^{204,205}

4.1.2 Sociální podmínky odsouzených

Ustanovení § 16 ZVTOS upravuje sociální podmínky odsouzených. Důležitým bodem je strava ve vězení. Každému odsouzenému se podává přiměřená strava k zajištění jeho zdraví. Strava je poskytována podle věku a důvodných potřeb odsouzeného, přičemž se rovněž přihlíží k náboženským a kulturním požadavkům odsouzeného. Umožní-li to podmínky věznice, mohou si odsouzení jídlo připravovat sami z předem dodaných potravin. Ustanovení § 15 ZVTOS upravuje právo odsouzeného

---

²⁰⁴ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 43-44.

²⁰⁵ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 8.7.2019].

bez kázeňského trestu, aby mu byla dvakrát denně poskytnuta vroucí voda na přípravu nápojů, pokud jinak nemá možnost připravovat si kávu nebo čaj.^{206,207,208}

Každý odsouzený má podle ustanovení § 16 odst. 4 ZVTOS právo na oděv přiměřený klimatickým podmínkám. Vězeň má dle § 18 odst. 4 ŘVTOS právo používat vlastní spodní prádlo a ponožky, jinak je povinen nosit vězeňský oděv, který je mu poskytnut v závislosti na ročním období (§ 18 odst. 1 ŘVTOS). Vlastní oděv mohou nosit odsouzení mimo pracovní dobu ve věznici s ostrahou, konkrétně v oddělení s nízkým stupněm zabezpečení (§ 18 odst. 3 písm. b) ŘVTOS). V oddělení se středním stupněm zabezpečení mohou odsouzení podle § 18 odst. 3 písm. a) ŘVTOS nosit vlastní oděv mimo pracovní dobu ve výstupním oddělení, v době návštěv, při bohoslužbách a v průběhu akcí mimo věznici konaných v rámci programu zacházení. Ustanovení § 18 odst. 5 ŘVTOS určuje odsouzeným povinnost vlastní oblečení udržovat na vlastní náklady v čistotě.^{209,210,211}

Ustanovení § 4 odst. 2 ŘVTOS obsahuje výčet věcí, které je odsouzený oprávněn vzít si do věznice. Takovými věcmi jsou například kapesní či náramkové hodinky bez komunikačního či záznamového zařízení, psací potřeby, snubní prsten, písemnosti související s jeho trestním řízením a další úřední písemnosti, ruční mlýnek na kávu, hrneček, holicí strojek, základní hygienické potřeby a předměty k vedení korespondence. Dopisy, fotografie, časopisy, knihy a právní předpisy může mít odsouzený v přiměřeném množství. Jiné než uvedené věci jsou odsouzenému ponechány na základě povolení ředitelem věznice či jím pověřeným zaměstnancem Vězeňské služby

---

²⁰⁶ Ibid.

²⁰⁷ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 9.7.2019].

²⁰⁸ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 45-46.

²⁰⁹ Ibid, s. 47.

²¹⁰ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 9.7.2019].

²¹¹ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 9.7.2019].

dle § 4 odst. 4 ŘVTOS, ostatní věci jsou podle ustanovení § 28 odst. 2 písm. j) ZVTOS odevzdány do úschovy.^{212,213}

Dalším bodem je společné vybavení cel a celkově jejich náležitosti. Všichni vězni mají vlastní lůžko a uzamykatelnou skříňku (§ 16 odst. 3 ZVTOS). Odsouzeným je do cel poskytnut stolek a židle podle počtu vězňů v cele (§ 17 odst. 2 ŘVTOS). Řád výkonu trestu odnětí svobody (§ 17 odst. 6) stanoví minimální plochu pro jednoho vězně, pokud je v cele ubytováno více odsouzených. Pokud je to možné, minimem jsou 4 m², v případě, že nelze zajistit 4 m², jsou absolutním minimem 3 m². Celková velikost cely či ložnice nesmí být menší než 6 m², což je i minimální ubytovací plocha, pokud je odsouzený v cele sám.^{214,215}

Co se týká organizace času a režimu ve věznici, tak vězeň má dle § 16 odst. 5 ZVTOS k dispozici osm hodin ke spánku, dále mu věznice poskytuje přiměřenou dobu na osobní volno, hygienu, úklid, stravování, a nejméně jednu hodinu vycházky denně. Během doby určené ke spánku je odsouzený povinen dodržovat noční klid (§ 28 odst. 2 písm. p) ZVTOS). Vnitřní řád věznice stanoví přesnou dobu poskytovanou pro osobní volno, hygienu, úklid a stravování, jelikož zákon konkrétní dobu na tyto aktivity neurčuje.^{216,217,218} Ustanovení § 22 ŘVTOS upravuje osobní volno takto: „*Osobním volnem se rozumí čas, který mají odsouzení k dispozici po splnění aktivit programu zacházení, doby potřebné k osobní hygieně, úklidu, stravování, jednohodinové vycházce, osmihodinové době ke spánku a činností vyplývajících z organizačního provozu věznice (...)*.“²¹⁹

---

²¹² Ibid.

²¹³ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 9.7.2019].

²¹⁴ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 9.7.2019].

²¹⁵ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 9.7.2019].

²¹⁶ Ibid.

²¹⁷ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 10.7.2019].

²¹⁸ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 46-48.

²¹⁹ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 10.7.2019].

4.1.3 Osobní hygiena

Ustanovení § 21 ŘVTOS upravuje osobní hygienu odsouzených. Každému vězni je podle § 21 odst. 1 ŘVTOS zajištěno vykonávat běžné hygienické úkony, denně se umývat a pravidelně se holit. Odsouzení se mohou koupat dvakrát za týden, z důvodných okolností i častěji. Koupáním je myšleno sprchování teplou vodou (§ 21 odst. 2 ŘVTOS). Do 28. 2. 2015 bylo zajištěno pouze jedno koupání za týden, dle mého názoru je navýšení o jedno koupání za týden přívětivá změna. Myslím si, že vzhledem ke zdraví odsouzených a k jejich výchově by bylo ideální do budoucna zajistit každodenní koupání. Nakonec jsou vězni zpravidla jednou měsíčně zdarma ostříhání, o údržbu vlasů a vousů se však musí starat sami (§ 21 odst. 3 ŘVTOS).^{220,221}

4.1.4 Vycházky

Vycházky odsouzených jsou upraveny v § 20 ŘVTOS. Jak již bylo zmíněno, odsouzení mají dle § 16 odst. 5 ZVTOS nárok na jednu hodinu vycházky denně. Dle ŘVTOS je vycházka právem, ne povinností vězně, je tedy na něm, zda tohoto práva využije. Účelem je zabezpečení aktivního odpočinku, jakož i pobyt na čerstvém vzduchu.^{222,223}

Vycházky jsou vykonávány ve venkovních prostorech věznice (§ 21 odst. 2 ŘVTOS). Odsouzení mohou během vycházek sportovat, musí být však vhodně oblečeni dle povětrnostních podmínek (§ 21 odst. 6 ŘVTOS). Nemocní odsouzení se vycházek mohou účastnit pouze na základě souhlasu a doporučení svého lékaře (§ 21 odst. 4 ŘVTOS). Z vážného důvodu mohou být vycházky pro všechny odsouzené

---

²²⁰ Ibid.

²²¹ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 49.

²²² Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 11.7.2019].

²²³ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 11.7.2019].

zrušeny či omezeny ředitelem věznice, případně jím pověřeným zaměstnancem Vězeňské služby. Takovým důvodem může být například silná vichřice či krupobití.^{224,225,226}

4.1.5 Korespondence

Odsouzený má podle ustanovení § 17 odst. 1 ZVTOS právo přijímat a zasílat korespondenci na jeho náklad bez omezení, přičemž účelem zasílání písemných sdělení je posilování vazeb mezi odsouzeným a vnějším světem. Vězeňská služba má právo korespondenci kontrolovat, případně v případě podezření přípravy či páchaní trestného činu může písemné sdělení zadržet a předat ho orgánu činnému v trestním řízení (§ 17 odst. 2 ZVTOS). Naopak nemůže kontrolovat písemnosti zasílané mezi odsouzeným a jeho advokátem, státními orgány České republiky, konzulárním úřadem, diplomatickou misí či mezinárodní organizací, která je oprávněna řešit podněty týkající se lidských práv (§ 17 odst. 3 ZVTOS). Odsouzený, který nemá své finanční prostředky, má zajištěnou možnost těmto uvedeným subjektům zaslat písemnosti na náklady věznice (§ 17 odst. 5 ZVTOS).^{227,228}

4.1.6 Používání telefonu

K udržení sociálních vazeb odsouzeného s blízkými osobami slouží mimo jiné právo k používání telefonu. Toto právo je upravené v ustanoveních § 18 ZVTOS a § 25 ŘVTOS. V době vymezené vnitřním řádem věznice je vězňům umožněno telefonovat osobám blízkým telefonem k tomu určeným (§ 18 odst. 1 ZVTOS).^{229,230,231} Osoby blízké jsou definovány v ustanovení

---

²²⁴ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 49.

²²⁵ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 11.7.2019].

²²⁶ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 46-48.

²²⁷ *Ibid*, s. 55-56.

²²⁸ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 12.7.2019].

²²⁹ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 57.

²³⁰ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 12.7.2019].

²³¹ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 12.7.2019].

§ 22 odst. 1 občanského zákoníku. Takovou osobou se rozumí příbuzný v řadě přímé, a dále sourozenec, manžel či partner dle zákona o registrovaném partnerství. Ustanovení dále uvádí, že osobou blízkou jsou i jiné osoby v rodinném či obdobném poměru, a to „pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.“²³² Občanský zákoník rovněž v ustanovení § 22 odst. 1 in fine stanoví vyvratitelnou domněnku, podle níž jsou blízkými osobami také osoby sešvagřené, popřípadě osoby, které spolu trvale žijí.²³³

Právo na užívání telefonu lze omezit podle § 18 odst. 1 ZVTOS pouze v odůvodněných případech. Kromě osoby blízké má odsouzený dle druhého odstavce § 18 ZVTOS možnost použít telefon rovněž ke spojení se svým obhájcem či advokátem, který ho zastupuje ve věci jiné. V odůvodněných případech lze vězňům povolit telefonicky hovořit i s jinými osobami. Takovým případem může být například zájem o nápravu odsouzeného či jiný závažný důvod (§ 18 odst. 3 ZVTOS). Telefon používá odsouzený na vlastní náklad podle ustanovení § 18 odst. 4 ZVTOS.²³⁴

Vězeňská služba je oprávněna kontrolovat telefonáty, pokud nejde o komunikaci s obhájcem či advokátem zastupující odsouzeného v jiné věci (§ 18 odst. 5 ZVTOS). Kontrola telefonátů je prováděna odposlechem či kontrolou záznamu telefonátu na záznamovém médiu (§ 25 odst. 2 ŘVTOS). Pokud při kontrole telefonátu Vězeňská služba zjistí, že odsouzený mluví se svým obhájcem či výše zmíněným advokátem, kontrolu telefonátu dle § 25 odst. 3 ŘVTOS přeruší a je povinna zničit záznam o obsahu telefonátu. Informace, které se dozvěděla při telefonátu se svým obhájcem či advokátem pak nesmí žádným způsobem použít.²³⁵

---

²³² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 12.7.2019].

²³³ *Ibid.*

²³⁴ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 12.7.2019].

²³⁵ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 14.7.2019].

4.1.7 Návštěvy

Návštěvy jsou upraveny v § 19 ZVTOS a § 26 až 28 ŘVTOS. Ustanovení § 19 odst. 1 zákona o výkonu trestu odnětí svobody stanoví, že odsouzený má právo ve zvláštní místnosti k tomu určené přijímat návštěvy od blízkých osob, a to maximálně po dobu 3 hodin za kalendářní měsíc. Návštěvy se zpravidla konají ve dnech pracovního klidu či pracovního volna (§ 26 odst. 1 ŘVTOS). ZVTOS dále v § 19 odst. 3 stanoví, že odsouzeného můžou navštívit současně maximálně 4 osoby, přičemž děti do patnácti let mohou vězně navštívit pouze v doprovodu osoby starší osmnácti let. Vnitřní řád věznice může maximální počet návštěvníků navýšit.^{236,237} Ustanovení § 19 odst. 4 ZVTOS uvádí: „*V zájmu nápravy odsouzeného nebo z jiného závažného důvodu lze odsouzenému povolit návštěvu jiných než blízkých osob.*“²³⁸ Je možné rovněž povolit návštěvu odsouzených, kteří jsou blízkými osobami. Tuto návštěvu povoluje ředitel věznice, náklady předvedení pak hradí oba odsouzení rovným dílem, pokud se nedohodou jinak (§ 19 odst. 4 ZVTOS). Ředitel věznice může dle § 19 odst. 5 ZVTOS rovněž povolit návštěvu, kdy odsouzený a návštěvník nebudou pod zrakovou a zvukovou kontrolou, takové návštěvy se konají ve zvláštních prostorách věznice. Z důvodu bezpečnosti pak ředitel věznice může rozhodnout, že se návštěva bude konat ve zvláštní místnosti, kde jsou odsouzený a návštěvník odděleni přepážkou (§ 19 odst. 6 ZVTOS). V případě porušování pořádku, bezpečnosti či kázně může zaměstnanec Vězeňské služby dle § 19 odst. 9 ZVTOS návštěvu přerušit či ukončit.²³⁹

4.1.8 Další práva

Věznice poskytuje odsouzeným také duchovní a sociální služby, a to zejména umožněním odsouzeným vykonávat různé náboženské obřady (§ 20 ZVTOS). Kulturní potřeby jsou uspokojovány možností nakoupit či zapůjčit si různé knihy, časopisy či denní tisk (§ 21 ZVTOS). Dále mohou vězni ve věznici hrát dostupné společenské hry

---

²³⁶Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 14.7.2019].

²³⁷ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 14.7.2019].

²³⁸ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 14.7.2019].

²³⁹ *Ibid.*

(§ 22 ZVTOS), přijmout jednou za půl roku balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do 5 kilogramů (§ 24 ZVTOS), přijímat a disponovat s penězi (§ 25 ZVTOS) či si minimálně jednou za týden nakoupit ve vězeňské prodejně potraviny, věci osobní potřeby, věci pro zájmovou či vzdělávací činnost, případně věci k realizaci programu zacházení (§ 23 ZVTOS).²⁴⁰

4.2 Povinnosti odsouzených

4.2.1 Základní povinnosti

Ustanovení § 28 ZVTOS upravuje základní povinnosti odsouzených. Základní výčet povinností odsouzeného vymezuje ustanovení § 28 odst. 1 ZVTOS. Vězeň je povinen „*dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, pokud je mu přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce, plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice. Dále je povinen dodržovat opatření a pokyny podle zvláštních právních předpisů k zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární ochrany.*“²⁴¹

Dále jsou vězni podle druhého odstavce § 28 ZVTOS povinni podrobovat se osobním a dalším prohlídkám, různorodým lékařským prohlídkám a umožňovat kontrolu jejich osobních věcí prováděnou Vězeňskou službou. Osobní prohlídka se podle ŘVTOS provádí vždy při nástupu odsouzeného do vězení, před návštěvou a po skončení návštěvy, při nástupu do uzavřeného oddílu a v případech, kdy se odsouzený vrací z přerušného trestu či zaměstnání, tedy pokud existuje hrozba, že by se do věznice mohly dostat škodlivé předměty, jako jsou například alkohol, drogy či zbraně (§ 4 odst. 1, § 26 odst. 4, § 63 odst. 2 ŘVTOS). Identifikaci, tedy zjištění totožnosti, spolu

---

²⁴⁰ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 14.7.2019].

²⁴¹ *Ibid.*

se souvisejícími úkony, jako je například pořizování fotografií či měření těla, musí odsouzený vždy strpět (§ 28 odst. 2 písm. d) ZVTOS).^{242,243,244}

Odsouzení jsou dále dle § 28 odst. 2 písm. e), f) ZVTOS povinni oznamovat a ohlašovat své úrazy či zranění, případně okolnosti, které mohou být ohrožující jak pro ně samotné, tak pro jiné vězně, věznicí či zaměstnance Vězeňské služby. Vězni musí dodržovat základní hygienické zásady (§ 28 odst. 2 písm. h) ZVTOS). Těmi se rozumí kupříkladu denní mytí, koupání, pravidelné holení, udržování čistého oděvu a čisté ložnice. Dále vězni podle § 28 odst. 2 písm. i) ZVTOS oznámí věznicí informaci, že jsou poživateli invalidního, starobního, vdovského, vdoveckého či sirotčího důchodu, výsluhového příspěvku dle zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, případně mají-li jiný peněžní či nepeněžní příjem. Odsouzený věznicí rovněž oznamuje změnu své zdravotní pojišťovny, osobních či rodinných údajů (§ 28 odst. 2 písm. m) ZVTOS) a jméno a příjmení obhájce či advokáta, který ho zastupuje v jiné věci, případně který mu bude poskytovat právní službu (§ 28 odst. 2 písm. l) ZVTOS). V neposlední řadě vězni podle § 28 odst. 2 písm. o) ZVTOS dodržují zákaz kouření ve vymezených prostorách určených ředitelem věznice, a to především k ochraně zdraví nekuřáků či z protipožárních důvodů.^{245,246,247}

Ustanovení § 28 odst. 3 ZVTOS upravuje dále výčet zákazů pro odsouzené. Zákon dle písm. a) uvedeného ustanovení nedovoluje navazovat styk s určitými osobami, a to v případě, kdy by styk mezi odsouzeným a konkrétní osobou byl v rozporu s účelem

---

²⁴² Ibid.

²⁴³ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 91-92.

²⁴⁴ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 1.8.2019].

²⁴⁵ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 1.8.2019].

²⁴⁶ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 92-94.

²⁴⁷ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 1.8.2019].

trestu. Zákaz navazování styku nemusí být pouze vůči ostatním spoluvězňům, ale i vůči konkrétním zaměstnancům Vězeňské služby.^{248,249}

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody v ustanovení § 28 odst. 3 písm. b) dále zakazuje vyrábět, přechovávat a konzumovat různé předměty, mezi tyto předměty patří například alkoholické nápoje a jiné návykové látky. Alkoholické nápoje jsou definovány v zákoně č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, konkrétně v ustanovení § 2 písm. f). Podle zmíněného zákona je alkoholickým nápojem takový nápoj, který obsahuje více než 0,5 % objemových ethanolu. Jiné návykové látky jsou definovány v § 130 trestního zákoníku – jsou to látky psychotropní, omamné a jiné, které mohou nepříznivě ovlivnit lidskou psychiku, sociální chování a ovládací nebo rozpoznávací schopnosti. Dalšími zakázanými předměty jsou takové, které by mohli odsouzení použít k útěku, respektive by takovými předměty mohli ohrožovat ostatní osoby, jsou to například zbraně, mobilní telefony či výbušniny. Poslední kategorií zakázaných předmětů jsou předměty, které by mohly narušovat pořádek anebo poškodit zdraví, řadíme mezi ně například léčiva.^{250,251,252,253}

Odsouzený se dále nesmí například účastnit hazardních her a hrát o peníze, věci, služby či jiné úkony (§ 28 odst. 3 písm. d) ZVTOS); poškozovat se na zdraví, předstírat poruchu zdraví (§ 28 odst. 3 písm. f) ZVTOS). Prodávát, darovat či směňovat držené věci mohou vězni pouze se souhlasem Vězeňské služby (§ 28 odst. 3 písm. g) ZVTOS).

---

²⁴⁸ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 94.

²⁴⁹ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 2.8.2019].

²⁵⁰ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 2.8.2019].

²⁵¹ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 94.

²⁵² Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 2.8.2019].

²⁵³ Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 2.8.2019].

Ve věznici je rovněž zákaz tetování z důvodu předcházení různým nemocem (§ 28 odst. 3 písm. e) ZVTOS).^{254,255}

Ustanovení § 28 odst. 4 ZVTOS opravňuje členy Vězeňské služby použít prostředky povolené zákonem vůči vězni v případě, že vězeň neoprávněně odmítá plnit své povinnosti a výzva či napomenutí jsou vůči němu neúčinné.²⁵⁶

4.2.2 Zaměstnávání a vzdělávání odsouzených

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody spolu s řádem výkonu trestu odnětí svobody upravují také zaměstnávání a vzdělávání odsouzených, konkrétně v § 29 až 34 ZVTOS a § 41 až 46 ŘVTOS. Odsouzený je povinen pracovat pod dohledem zaměstnanců Vězeňské služby v případě, že je zdravotně způsobilý a je pracovníčně zařazen (§ 28 odst. 1 ZVTOS).^{257,258,259} Pokud i přesto odsouzený práci odmítne, závažným způsobem porušuje své povinnosti a uloží se mu kázeňský trest dle § 41 odst. 3 ŘVTOS. Kázeňský trest zpravidla spočívá v umístění odsouzeného odděleně od ostatních odsouzených v době, kdy měl vykonávat svoji práci, „(...) přičemž se mu umožní jen činnosti směřující k minimalizaci rizik, která měla nebo mají souvislost s trestnou činností, popřípadě mohou mít vliv na páchaní trestné činnosti v budoucnu.“²⁶⁰ Pracovní podmínky, jakož i pracovní doba a podmínky pro ukládání práce přesčas jsou upraveny zvláštním právním předpisem, a to zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce.²⁶¹

V souvislosti se zaměstnáváním a vzděláváním odsouzených věznic zajišťuje zařazování odsouzených do vhodné práce dle jejich zdravotní způsobilosti, odbornosti a dovedností odsouzeného (§ 41 odst. 1 ŘVTOS, § 29 odst. 2 písm. a) ZVTOS). Dále

---

²⁵⁴ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 95.

²⁵⁵ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 2.8.2019].

²⁵⁶ *Ibid.*

²⁵⁷ *Ibid.*

²⁵⁸ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 96.

²⁵⁹ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 5.8.2019].

²⁶⁰ *Ibid.*

²⁶¹ Zákon č. 262/2009 Sb., zákoník práce. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 5.8.2019].

věznice odměňuje odsouzené za práci a vytváří podmínky pro získávání a zvyšování jejich pracovní kvalifikace (§ 29 odst. 2 písm. b), c) ZVTOS). Věznice pro odsouzené zajišťuje práci podle ustanovení § 30 odst. 1 ZVTOS, a to v rámci svého provozu, podnikatelské činnosti či vlastní výroby, anebo smluvně mezi podnikatelem a věznicí. V rámci věznice odsouzení vykonávají například jednoduché stavební práce, úklidové práce, údržbářské práce, třídění odpadů, praní prádla. Na základě smlouvy s podnikatelem pak mohou odsouzení pracovat v různých odvětvích, například mohou lepit obálky, kompletovat výrobky, vyrábět nábytek nebo dělat zámečnické či montážní práce.^{262,263,264}

Ustanovení § 31 ZVTOS zakazuje práci odsouzených s výbušninami, případně ustanovuje zvýšenou kontrolu při práci odsouzeného s omamnými a psychotropními látkami, jedy či jinými látkami, které mohou vyvolat zvýšené nebezpečí újmy na zdraví nebo škody na majetku.²⁶⁵

Odsouzeným přísluší odměna podle nařízení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody. Nařízení vyjmenovává čtyři skupiny prací dle vyžadované kvalifikace. Do 31. 12. 2019 pracujícím odsouzeným příslušela odměna stanovená konkrétní částkou. Podle nařízení vlády č. 87/2019 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody, se odměna od 1. 1. 2020 počítá dle výše minimální mzdy. V I. skupině není třeba žádná kvalifikace, základní složka odměny pro tyto pracovníky je vypočtena jako 50 % minimální mzdy za kalendářní měsíc. Po pracovnících II. skupiny se vyžaduje střední vzdělání s výučním listem, případně jiná odborná kvalifikace. Základní složka odměny pro tuto skupinu činí 70 % minimální mzdy za kalendářní měsíc. Skupina III. má za podmínku střední vzdělání s maturitní zkouškou, vyšší odborné vzdělání, případně

---

²⁶² *Zaměstnávání vězňů* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 18.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zamestnavani-veznu/>.

²⁶³ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 99-100.

²⁶⁴ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 6.8.2019].

²⁶⁵ *Ibid.*

vysokou školu v bakalářském programu. Základní složka odměny pro tuto skupinu je ve výši 95 % minimální mzdy za kalendářní měsíc. Ve IV. skupině, pro kterou je třeba mít vysokoškolské vzdělání v magisterském programu, je základní složka odměny ve výši 120 % minimální mzdy za kalendářní měsíc.²⁶⁶

Věznice podle ustanovení § 46 ŘVTOS vytvářejí prostorové a organizační podmínky pro to, aby vězni mohli získat vzdělání, případně získat a zvýšit svou pracovní kvalifikaci. Vzdělávání, které zpravidla zajišťuje odloučené pracoviště středního odborného učiliště, případně oddělení výkonu trestu, přispívá k resocializaci odsouzených. Z dosaženého dokladu o vzdělání pak není poznat, že ho odsouzený získal při výkonu trestu. Na odsouzené studující v denní formě studia se podle zákona pohlíží jako na odsouzené zařazené do práce (§ 34 odst. 2 ZVTOS).^{267,268,269}

Podrobněji se však na obecnou problematiku vzdělávání a zaměstnávání vězňů zaměřím v následující kapitole (kapitola 5 – Problematika zacházení s vězni).

4.2.3 Další povinnosti

Odsouzení mají povinnost hradit náklady výkonu trestu a nahrazovat *další náklady* spojené s výkonem trestu. *Dalšími náklady* mohou být například náklady na zdravotní služby dle § 28 odst. 2 písm. k) ZVTOS či zvýšené náklady, což jsou „náklady na střežení a náklady na dopravu a předvedení do zdravotnického zařízení poskytovatele zdravotních služeb mimo objekty spravované Vězeňskou službou (...)“,²⁷⁰ a to například v případě, že odsouzený předstíral poruchu zdraví, úmyslně způsobil

---

²⁶⁶ Nařízení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 1.1.2020].

²⁶⁷ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 7.8.2019].

²⁶⁸ KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 113-114.

²⁶⁹ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 7.8.2019].

²⁷⁰ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 7.8.2019].

či druhému umožnil způsobit mu újmu na zdraví, případně opakovaně porušoval léčebný režim. Ustanovení § 37 až 39a pak upravují odpovědnost za škodu.²⁷¹

---

²⁷¹ Ibid.

5 Problematika zacházení s vězni

5.1 Vzdělávání vězňů

Při výkonu trestu odnětí svobody se realizují různé vzdělávací programy za účelem zvýšení kvalifikace a konkurenceschopnosti odsouzených na trhu práce. Vzdělávací programy přispívají k resocializaci odsouzeného, a to nejen tím, že ho určitým způsobem edukují, ale rovněž odsouzenému pomáhají se snadněji zařadit po propuštění do společnosti. Investice do vzdělávání vězňů je velmi důležitá, jelikož odsouzený získá pracovní návyky a zlepšuje se šance, že se do vězení již nevrátí.²⁷²

Evropská vězeňská pravidla obsahují řadu doporučení ve věci této problematiky, jako je například přístup odsouzených ke vzdělávání či možnost navštěvování vězeňské knihovny. Dále by se dle těchto doporučení mělo na odsouzeného, který se vzdělává, nahlížet stejně jako na pracujícího vězně, což znamená, že by mu také měla v průběhu vzdělávání příslušet finanční odměna. Zvláštní pozornost k edukaci by měla být věnována negramotným, odsouzeným bez schopnosti počítat či vězňům bez základního či odborného vzdělání.²⁷³

Odstranění negramotnosti a doplnění základního vzdělání doporučuje i Koncepce vězeňství do roku 2025. Koncepce považuje za nejvhodnější vzdělávat odsouzené v oblasti manuální, technické a řemeslné, poněvadž tyto obory jsou stále velmi žádané a ve společnosti je těchto pracovníků nedostatek. Ideální je následně zaměstnat odsouzeného v oboru, který má vystudovaný, či který v současnosti studuje. Je dobré odsouzené rovněž vést k získání etických a morálních hodnot, vzdělávat ve finanční gramotnosti, v cizích jazycích a v práci na počítači. Finanční gramotnost je důležitá z důvodu vysokého počtu odsouzených s dluhy a častější recidivy zadlužených odsouzených.²⁷⁴

---

²⁷² MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: MS ČR, 2016, s. 22-23.

²⁷³ RADA EVROPY, VÝBOR MINISTRŮ. *Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům*. 2006.

²⁷⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: MS ČR, 2016, s. 9, 32-33.

Věznice poskytují odsouzeným různé vzdělávací kurzy a aktivity. Tyto aktivity se vždy liší v závislosti na konkrétní věznici. Věznice Pardubice například odsouzeným nabízí různorodé kurzy, jako je anglický jazyk, malířské a natěračské práce, jakož i dva učební obory: šití prádla a práce ve stravování. Věznice Rýnovice nabízí doplnění si vzdělání jako obráběč kovů či vazač knih, případně jsou dostupné kurzy zaměřené na práci s počítačem či vytváření webových aplikací. Odsouzení vietnamské národnosti mohou ve Věznici Kynšperk nad Ohří navštěvovat výuku českého jazyka. V této věznici je rovněž možné navštěvovat kurzy práce na počítači a různé jazykové kurzy. Ve Věznici Nové Sedlo mohou odsouzení navštěvovat kurzy francouzského a českého jazyka, právního minima, práce na počítači, společenského chování a kurz administrativy. Věznice Ostrov poskytuje odsouzeným výuku cizích jazyků – anglického, španělského, německého, italského či francouzského. Cizinci zde mohou navštěvovat také výuku českého jazyka. Ve věznici Vinařice mají vězni možnost doplnit si základní vzdělání, případně navštěvovat kurzy dějepisu či občanské nauky. Dále, stejně jako v jiných věznicích, mohou být vězni vzděláváni v cizích jazycích či v práci na počítači.^{275,276,277,278,279,280}

---

²⁷⁵ *Vzdělávání odsouzených* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 19.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-pardubice/informacni-servis/vzdelavani-odsouzenych/>.

²⁷⁶ *Vzdělávání odsouzených* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 20.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/informacni-servis/vzdelavani-odsouzenych/>.

²⁷⁷ *Vzdělávání odsouzených* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 20.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-kynsperk-nad-ohri/uncategorized-cs/novinky/vzdelavani-odsouzenych/>.

²⁷⁸ *Vzdělávání odsouzených* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 20.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-nove-sedlo/novinky/vzdelavani-veznu/vzdelavani-odsouzenych/>.

²⁷⁹ *Programy zacházení* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 28.10.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-ostrov/o-nas/zakladni-informace/>.

²⁸⁰ *Vzdělávací aktivity* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 28.10.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-vinarice/o-nas/vykon-vezentstvi/programy-zachazeni/>.

5.2 Zaměstnávání vězňů

Dalším důležitým atributem zacházení s vězni je jejich zaměstnávání. Podobně jako vzdělávání i zaměstnávání vězňů pomáhá při jejich resocializaci, a tedy i ke snížení recidivy. Další výhodou zaměstnávání je rovněž výchova k osvojení a udržení pracovních návyků odsouzeného. Vězeň prací získává možnost hradit své dluhy, náklady trestního řízení a výkonu trestu, dále může případně plnit svou vyživovací povinnost či uhradit škodu způsobenou trestnou činností.^{281,282}

Zaměstnávání je také jednou z kapitol Koncepce vězeňství do roku 2025. Koncepce si dává za cíl zvýšit skutečnou zaměstnanost vězňů a podporovat zaměstnávání propuštěných osob. Jednotlivé úkoly k dosažení stanovených cílů uvedených v Koncepti jsou již realizovány, a to například zavádění vícesměnných provozů či propagování vězeňského zaměstnání.^{283,284}

V České republice je relativně vysoký počet pracujících vězňů. Aktuálně má práci 57,94 % odsouzených (k 30. 12. 2019).²⁸⁵ Přesto však je stále velký počet odsouzených, kteří jsou reálně zaměstnatelní, avšak nepracují, jak lze vidět na následujícím grafu. Například v prosinci 2018 bylo ve věznicích 14 639 vězňů, kteří teoreticky mohli být zaměstnaní, avšak reálně bylo pracovníě zařazeno pouze 8 703 odsouzených, což znamená, že ve věznicích byla průměrná zaměstnanost 59,45 %.²⁸⁶

---

²⁸¹ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: MS ČR, 2016, s. 8-9.

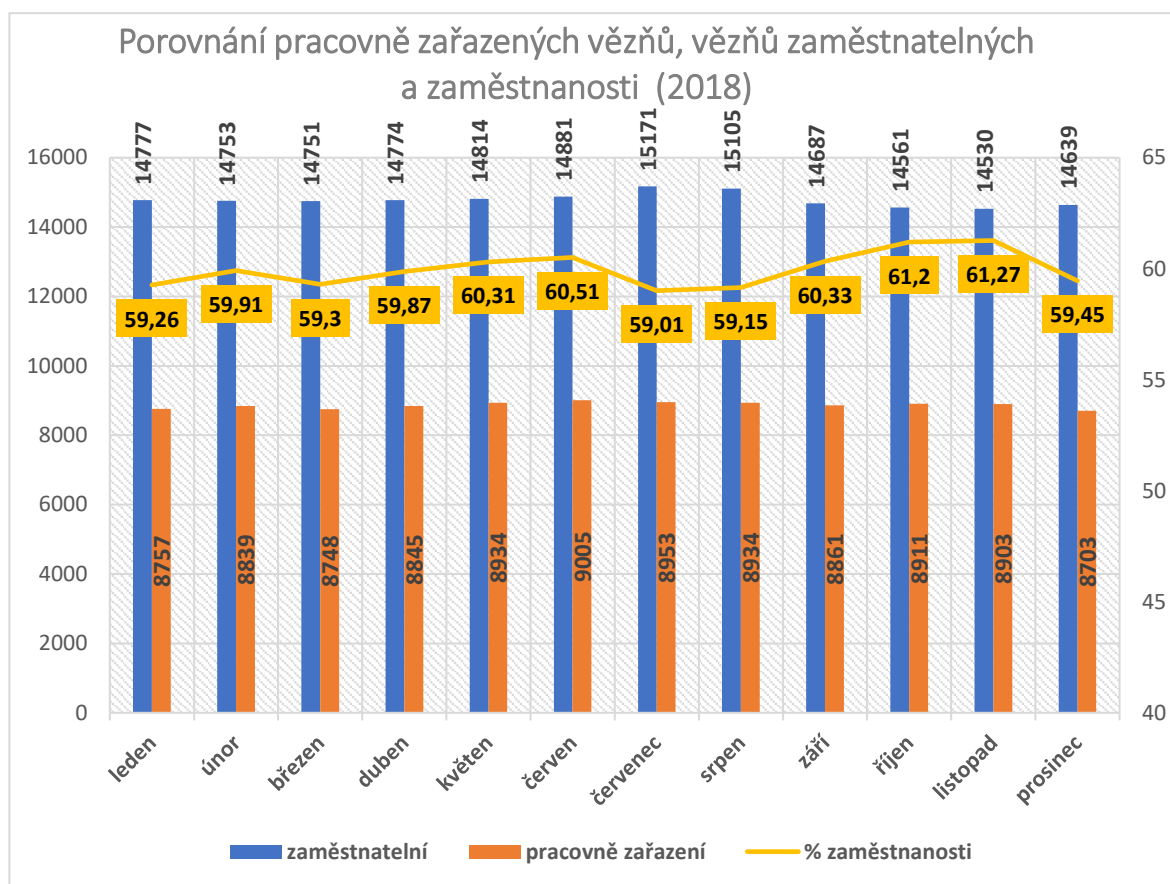
²⁸² *Výhody zaměstnávání odsouzených* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 10.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zamestnavani-veznu/vyhody-zamestnavani-odsouzenych/>.

²⁸³ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: MS ČR, 2016, s. 6-15.

²⁸⁴ *Vývoj zaměstnanosti* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 11.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zamestnavani-veznu/>.

²⁸⁵ *Aktuální počty zaměstnaných vězňů* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 30.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu/>.

²⁸⁶ Vězeňská služba ČR. *Výroční zpráva za rok 2018*. Praha: Vězeňská služba ČR, 2019, s. 14.

Zdroj: Vězeňská služba ČR. *Výroční zpráva za rok 2018*. Praha: Vězeňská služba ČR, 2019, s. 14.

Zaměstnanost odsouzených se počítá podle nové metodiky výpočtu zaměstnaných odsouzených. Tato metodika nyní započítává „pouze odsouzené zaměstnané za finanční odměnu a vyjímá odsouzené pracující v režii věznice či účastníci se vzdělávacích a školících programů, brigád a podobně.“²⁸⁷

²⁸⁷ *Aktuální počty zaměstnaných vězňů* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 23.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu/>.

Zaměstnanost 2011–2018 (vždy k 31. 12.)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Procentuální zaměstnanost	50,1%	48,99%	57,5%	48,86%	44,93%	50,38%	56,23%	59,89%
Počet zaměstnaných odsouzených	6734	6377	5367	5463	6021	7606	8449	8858
Celkový počet vězňů	23170	22644	16645	18658	20866	22481	20789	20215

Zdroj: *Aktuální počty zaměstnaných vězňů* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 10.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu/>.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci ohledně zaměstnání vězňů navrhuje propagaci a směřování k zaměstnávání všech odsouzených, aby získali pracovní návyky a zkušenosti. Dále *Institut* navrhuje lépe odměňovat zaměstnané odsouzené za vykonanou práci, informovat vězně o možnostech zaměstnání po propuštění z trestu a v neposlední řadě také podporovat konkrétní vězně v hledání práce v místě bydliště, a to před i po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.²⁸⁸

Nakonec zaměstnávání propuštěných vězňů dle studie *Institutu pro kriminologii a sociální prevenci* snižuje recidivu. Podle studie by bylo vhodné zaměstnavatele motivovat k zaměstnávání bývalých odsouzených, a to například nutností zaměstnat dlouhodobě nezaměstnaného či určitým způsobem zaměstnavatele daňově zvýhodnit. Dle závěrů studie *Institutu pro kriminologii a sociální prevenci* existuje určitá korelace mezi propuštěnými vězni bez stálé práce a pravděpodobností pokračování v trestné činnosti. Legální příjem zaměstnaných propuštěných jedinců může být faktorem vedoucím k ukončení kriminální kariéry. Zaměstnaní propuštění vězni jsou také v zaměstnání vystaveni vhodným sociálním vzorům a mají lépe strukturovaný čas.²⁸⁹

---

²⁸⁸ TOMÁŠEK, J. a kol. *Zaměstnání jako faktor desistence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017, s. 127.

²⁸⁹ *Ibid.*, s. 128-132.

5.3 Volnočasové aktivity

Kromě již zmíněných vzdělávacích programů jsou v rámci programu zacházení nabízeny vězňům nejrůznější volnočasové aktivity, které jsou přínosné jako smysluplné a produktivní využití času ve vězení obzvláště pro vězně, jež nejsou pracovně zařazeni. Tyto aktivity vždy odpovídají účelu trestu, schopnostem a zájmům daného odsouzeného.

Nejčastěji jsou zařazovány nejrůznější sportovní činnosti jako je fotbal, nohejbal, košíková, stolní tenis, posilování či šachy. Kromě pohybového vyžití jsou v některých věznicích organizovány čtenářské kroužky, zahradnické práce či teorie motorismu. Pro kulturní saturaci mohou vězni též obvykle využít knihovnu, odběr denního tisku, případně sledovat televizi. Zajišťovány jsou i pravidelné kulturní akce jako jsou koncerty či přednášky. Své tvůrčí dovednosti pak mohou využít při přispívání do vězeňského časopisu, který pravidelně vychází.²⁹⁰

Rozsah volnočasových aktivit je v každé věznici individuální. Ve Věznici Valdice mohou vězni navštěvovat šachový kroužek, stolní tenis, ale také hudební či akvaristický kroužek.²⁹¹ Věznice Rapotice nabízí mnoho netradičního vyžití jako je keramika, rukodělné a výtvarné práce, zahrádkářský kroužek, rybářský kroužek či nově chov daňků.²⁹² Věznice Rýnovice se pyšní projektem chovu včel.²⁹³

Aktivity jsou též přizpůsobeny ročnímu období a svátkům. V období Vánoc a příchodu nového roku jsou obvykle organizovány speciální aktivity. Ve Věznici Znojmo se například v roce 2017/2018 jednalo o vánoční turnaj v šípkách a novoroční vědomostní kvíz.²⁹⁴

---

²⁹⁰ *Programy zacházení* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 9.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-vinarice/o-nas/vykon-vezenstvi/programy-zachazeni/>.

²⁹¹ *Program zacházení* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 9.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-valdice/o-nas/vykon-vezenstvi/program-zachazeni/>.

²⁹² *Výkon trestu odnětí svobody a program zacházení* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 9.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rapotice/o-nas/vykon-vezenstvi/vykon-trestu/>.

²⁹³ *Projekt chovu včel* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 9.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/novinky/projekt-chovu-vcel/>.

²⁹⁴ *Aktivity pro odsouzené během vánočních svátků* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 9.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-znojmo/novinky/vykon-vezenstvi/aktivity-pro-odsouzene-behem-vanocnich-svatku/>.

5.4 Odměňování a kázeňské trestání

Ustanovení § 45 až 56 ZVTOS upravují problematiku odměňování a kázeňských trestů během výkonu trestu odnětí svobody.²⁹⁵

Odměna může být udělena odsouzenému, který při naplňování účelu trestu spolupracuje a který projevuje odpovědnost při plnění stanovených povinností. Podle § 45 odst. 2 ZVTOS jsou odměnami:

- „a) pochvala,*
- b) mimořádné zvýšení doby trvání návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin,*
- c) povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který jinak tyto nákupy nemůže provádět,*
- d) zvýšení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3 kalendářních měsíců,*
- e) věcná nebo peněžitá odměna až do výše 1 000 Kč,*
- f) rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu 1 měsíce,*
- g) povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení,*
- h) přerušování výkonu trestu.“²⁹⁶*

Kázeňský přestupek definuje ustanovení § 46 odst. 1 ZVTOS. Je jím zaviněné porušení povinnosti, respektive povinnosti uložené na základě zákona; porušení pořádku či kázně. Za kázeňský přestupek je možné uložit kázeňský trest. Pokud samotné projednání kázeňského trestu s odsouzeným postačí ke splnění zamýšleného účelu, kázeňský trest se neuloží (§ 46 odst. 2 ZVTOS).²⁹⁷

Ustanovení § 46 odst. 3 ZVTOS pak obsahuje taxativní výčet kázeňských trestů, mezi které patří zejména důtka, propadnutí věci, pokuta do výše 5 000 Kč, zákaz přijetí

---

²⁹⁵ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 22.12.2019].

²⁹⁶ *Ibid.*

²⁹⁷ *Ibid.*

jednoho balíčku v kalendářním roce, snížení kapesného maximálně o jednu třetinu nejvýše na dobu tří kalendářních měsíců, umístění do uzavřeného oddílu až na 28 dní, který odsouzený opouští v průběhu doby k plnění úkolů programu zacházení, případně celodenní umístění do uzavřeného oddílu, a to až na 20 dnů. Pokud odsouzený získal určitou odměnu podle ustanovení § 45 odst. 2 ZVTOS, můžou mu být kázeňským trestem výhody z takové odměny odňaty. Kázeňské tresty spočívající v umístění vězně do uzavřeného oddílu lze uložit také podmíněně se zkušební dobou až na šest měsíců.²⁹⁸

---

²⁹⁸ Ibid.

6 Podmíněné propuštění

6.1 Zákonná úprava

Trestní zákoník v § 88 a 89 upravuje také institut podmíněného propuštění, který je významným nástrojem přispívajícím k resocializaci a výchově odsouzeného. Odsouzený, který svým chováním a plněním uložených povinností prokázal polepšení a může být očekáváno, že se v budoucnu bude chovat řádným způsobem, může být soudem podmíněně propuštěn na svobodu. Podmíněné propuštění je možné při splnění určitých podmínek.^{299,300}

K podmíněnému propuštění je podle ustanovení § 88 odst. 1 písm. a) a b) trestního zákoníku třeba, aby odsouzený vykonal alespoň polovinu uloženého či zmírněného trestu odnětí svobody, případně aby vykonal alespoň třetinu uloženého či zmírněného trestu odnětí svobody v případě, že nebyl odsouzen za zvlášť závažný zločin a dosud nebyl ve výkonu trestu. Dle § 88 odst. 3 se rovněž přihlíží k tomu, zda odsouzený včas nastoupil do věznice k výkonu trestu odnětí svobody, případně zda nějakým způsobem odčinil jím způsobenou škodu. Odsouzený za přečin může být podle ustanovení § 88 odst. 2 trestního zákoníku podmíněně propuštěn i bez těchto podmínek, a to v případě, že svým chováním a plněním povinností prokázal, že není třeba dalšího trestu.³⁰¹

Ustanovení § 88 odst. 4 trestního zákoníku obsahuje taxativní výčet trestných činů (převážně násilné povahy), kdy pachatele těchto TČ nelze podmíněně propustit dříve než po vykonání dvou třetin uloženého trestu odnětí svobody. Po vykonání dvou třetin trestu odnětí svobody může být propuštěna rovněž osoba, která byla odsouzena k výjimečnému trestu nad dvacet až do třiceti let. Tito odsouzení mohou být podmíněně propuštěni pouze za předpokladu, že nehrozí opakování spáchaného nebo jiného zvlášť závažného zločinu, přičemž se posuzuje povaha pachatele a okolnost činu, za který byl odsouzen.³⁰²

---

²⁹⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 7.6.2019].

³⁰⁰ NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 425.

³⁰¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 7.6.2019].

³⁰² *Ibid.*

Odsouzený na doživotí má dle ustanovení § 88 odst. 5 trestního zákoníku taktéž možnost být podmíněně propuštěn, a to po vykonání dvaceti let výkonu trestu odnětí svobody. Stejně jako u odsouzených dle § 88 odst. 4 trestního zákoníku může být osoba odsouzena na doživotí propuštěna, „(...) *nehrozí-li s ohledem na okolnosti činu, za který byla odsouzena, a povahu její osobnosti opakování spáchaného nebo jiného obdobného zvlášť závažného zločinu.*“³⁰³

Ustanovení § 89 trestního zákoníku upravuje zkušební dobu, během které musí podmíněně propuštěný vést řádný život, a přiměřené povinnosti a přiměřená omezení při podmíněném propuštění. Pokud je podmíněně propuštěna osoba, která byla odsouzena za přečin, stanoví se jí dle § 89 odst. 1 trestního zákoníku zkušební doba až na tři roky. V případě osoby odsouzené za zločin je zkušební doba stanovena v délce jeden rok až sedm let. Zároveň lze uložit povinnost zdržovat se v určené době ve svém obydlí nebo jeho části, případně lze nad pachatelem vyslovit dohled. Celkově povinnost zdržovat se ve svém obydlí či jeho části nesmí přesáhnout jeden rok, a to i v případě, že má propuštěný stanovenou delší zkušební dobu.³⁰⁴

Podle § 89 odst. 2 trestního zákoníku můžou být propuštěnému stanoveny přiměřená omezení a přiměřené povinnosti dle § 48 odst. 4 trestního zákoníku. Rovněž soud může uložit povinnost nahradit škodu či odčinit nemajetkovou újmu, kterou pachatel způsobil, případně vydat bezdůvodné obohacení.³⁰⁵

6.2 Problematika podmíněného propuštění

Jelikož je Česká republika jedním ze států s nejvyšším počtem vězeňské populace na 100 000 obyvatel v Evropě, je podmíněné propuštění jednou z variant, jak počet vězňů snížit.³⁰⁶ „*Podmíněné propuštění vychází z předpokladu, že proces nápravy odsouzeného může probíhat rychleji, než soud při ukládání trestu předpokládal, a že není nutné*

---

³⁰³ Ibid.

³⁰⁴ Ibid.

³⁰⁵ Ibid.

³⁰⁶ VICHEREK, R. *Vedení řádného života jako předpoklad podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Státní zastupitelství. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 17.

*zbytečně prodlužovat jeho pobyt ve vězení.*³⁰⁷ Dochází tedy k propuštění těch, kteří již k převýchově nepotřebují být dále uvězněni ve věznicích. Možnost podmíněného propuštění by mělo odsouzeného motivovat, aby usiloval o vlastní sebevýchovu a mohl být dříve propuštěn na svobodu.³⁰⁸

Jedním z požadavků podmíněného propuštění odsouzeného je podle ustanovení § 88 odst. 1 trestního zákoníku vedení řádného života.³⁰⁹ Na toto vedení řádného života lze nahlížet ze subjektivního a objektivního hlediska. Z objektivního hlediska je vhodné zkoumat u odsouzených několik aspektů snižujících recidivu, kterými mohou být zajištěné zaměstnání a finanční příjem, zajištěné bydlení, funkční rodina či změna bydliště „(...) z *prostorové koncentrace chudoby*“.³¹⁰ Zkoumat se musí nejen aspekty pozitivní, ale i rizika, jako jsou například věžňovy dluhy spojené s nedostatečnou finanční gramotností, závislost na alkoholu či jiných látkách, emocionální zranitelnost například při rozchodu s partnerem nebo vliv chudoby či kriminality v rodině odsouzeného. Ze subjektivního hlediska se u pachatele přihlíží k jeho trestní minulosti, motivaci k pokračování trestné činnosti nebo také k vypracovaným znaleckým posudkům o osobě odsouzeného.³¹¹ Vedení řádného života je nutné zkoumat dostatečným způsobem, aby společnost byla chráněna, a především aby byla nízká pravděpodobnost, že se pachatel znovu navrátí ke kriminální kariéře.³¹²

6.3 Evropská úprava podmíněného propuštění

V Evropě jsou dvě varianty podmíněného propuštění, takzvaný mandatorní a diskreční systém. Diskreční systém je založen na principu posouzení určitého orgánu, který při splnění zákonných podmínek rozhodne, zda má být odsouzený podmíněně propuštěn. Především orgán rozhoduje podle pravděpodobnosti recidivy u pachatele

---

³⁰⁷ Ibid, s. 18.

³⁰⁸ Ibid, s. 20.

³⁰⁹ Ibid.

³¹⁰ Ibid, s. 21-22.

³¹¹ Ibid., s. 22.

³¹² HULMÁKOVÁ, J. *Podmíněné propuštění z pohledu aplikační praxe a vybraných evropských právních úprav*. Trestněprávní revue. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2017, s. 27.

a podle toho, jakým způsobem se polepšil. Nevýhodou tohoto systému je nejasné datum propuštění odsouzeného, takže není možnost pachatele vhodně připravit na propuštění. Nevýhodnost lze spatřovat rovněž v nejednotné praxi rozhodujících orgánů. V České republice, jakožto státu používajícího diskreční systém, rozhoduje na základě uvážení soud.³¹³

V případě mandatorního systému má odsouzený po určité době výkonu trestu odnětí svobody automaticky nárok na propuštění. Výjimečně odsouzenému není podmíněné propuštění povoleno. Nevýhodou mandatorního systému je „(...) *snížení motivace odsouzeného zapojit se do programů v rámci výkonu trestu, zvýšené riziko recidivy po propuštění osob, které, ač bylo vysoké, byly přesto propuštěny, ale také např. nebezpečí, že soudy budou ukládat delší tresty.*“³¹⁴

Dle mého názoru by stálo za úvahu, aby se Česká republika alespoň částečně inspirovala mandatorním systémem, kdy by po určité době byli odsouzení ke krátkodobému trestu odnětí svobody automaticky podmíněně propuštěni.

---

³¹³ HULMÁKOVÁ, J. *Podmíněné propuštění z pohledu aplikační praxe a vybraných evropských právních úprav*. Trestněprávní revue. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2017, s. 27.

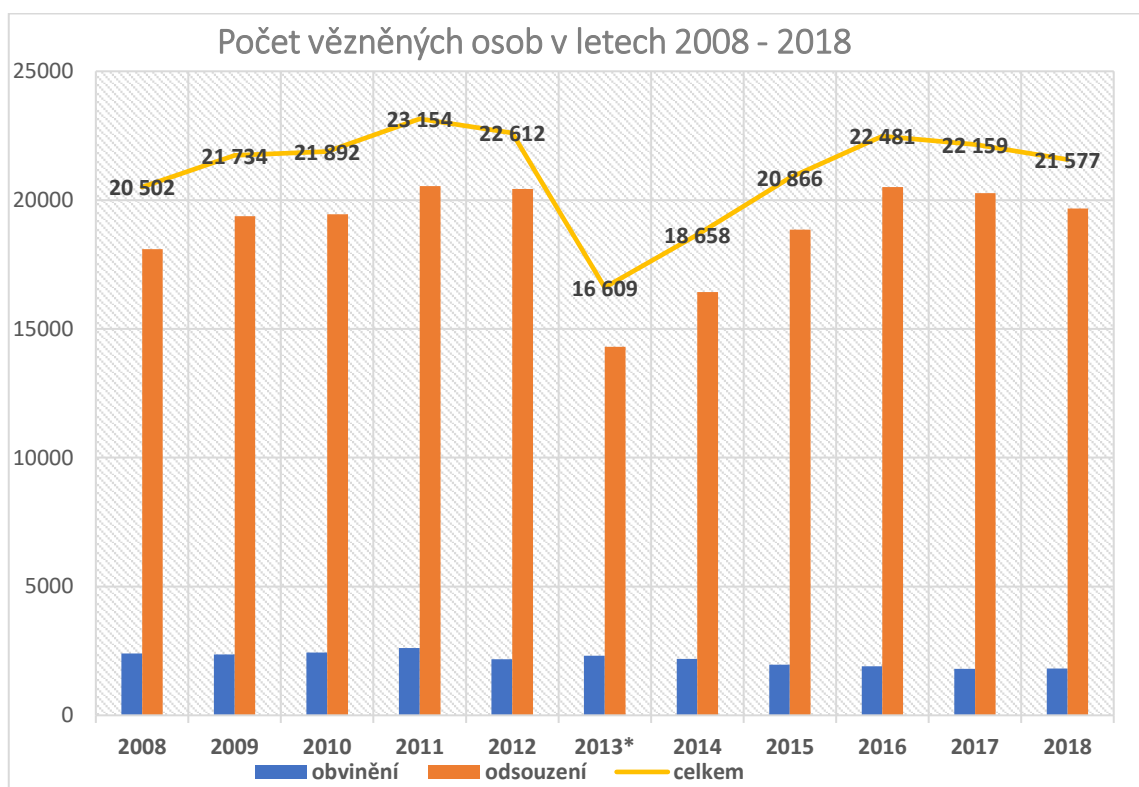
³¹⁴ Ibid.

7 Problémy vězeňství

7.1 Přehlednost věznic a velký počet vězňů

Přehlednost věznic a velký počet vězňů jsou dlouhodobě jedněmi z největších problémů vězeňství.

V České republice je velmi vysoký počet vězňů na počet obyvatel. Aktuálně je v českých věznicích 21 054 vězněných osob (k 30. 12. 2019).³¹⁵ Jak je patrné z následujícího grafu, jejich počet je víceméně konstantní. Výjimkou je pouze rok 2013, respektive roky následující, kdy jsou data zkrácena prezidentskou amnestií.

Zdroj: Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019, s. 133.

*V roce 2013 amnestie prezidenta republiky.

³¹⁵ *Rychlá fakta* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 30.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>.

Podle nejnovějších dat je ČR jednou ze zemí s nejvyšším počtem vězňů v Evropě v poměru na obyvatele, dlouhodobě se tento údaj pohybuje kolem 200 vězňů na 100 000 obyvatel.³¹⁶

S vysokým počtem vězňů se pojí další problém, přeplněnost věznic. V České republice je opakovaně překračována 100% kapacita věznic.³¹⁷ V roce 2018 se naplněnost věznic pohybovala průměrně okolo 105 % kapacity.³¹⁸ Při přeplněnosti věznic se snižuje kvalita vězeňského života. Pokud by přeplněnost byla příliš velká, mohl by pobyt ve vězení představovat nelidské a ponižující zacházení.³¹⁹ V přeplněné věznici hrozí nehygienické podmínky, omezení aktivit mimo cely, stálý nedostatek soukromí odsouzených, nedostatečná kapacita zdravotnických služeb a také vyšší napětí mezi vězni i směrem k dozorcům.³²⁰

Podle veřejné ochránkyně práv Anny Šabatové jsou při přeplnění věznice vězni častěji uzamykáni do cel a také mají kratší dobu na konzumování stravy.³²¹ Problémem jsou rovněž ložnice o deseti a více vězňích, přičemž veřejná ochránkyně práv nedoporučuje více než osm vězňů na celu.³²² Snížení hromadného ubytování je jedním z cílů Koncepce vězeňství do roku 2025.³²³

---

³¹⁶ WALMSLEY, R. *World Prison Population List (twelfth edition)*. [online]. Institute for Criminal Policy Research: 2018, s. 11-14. [cit. 3.10.2019]. Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/wppl_12.pdf.

³¹⁷ Rada vlády České republiky pro lidská práva. *Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2018*. Praha: Rada vlády ČR pro lidská práva, 2019, s. 25.

³¹⁸ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019, s. 11.

³¹⁹ ŠABATOVÁ, A. a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: vězeňství II*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019, s. 19.

³²⁰ Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). *Výňatek ze sedmé obecné zprávy [CPT/Inf(97) 10]*. In: Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). *Standardy CPT* [online]. Štrasburk: Rada Evropy, 2004, s. 21 [cit. 3.10.2019]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/Standardy_odborne/CPT_standardy_2004_cze.pdf.

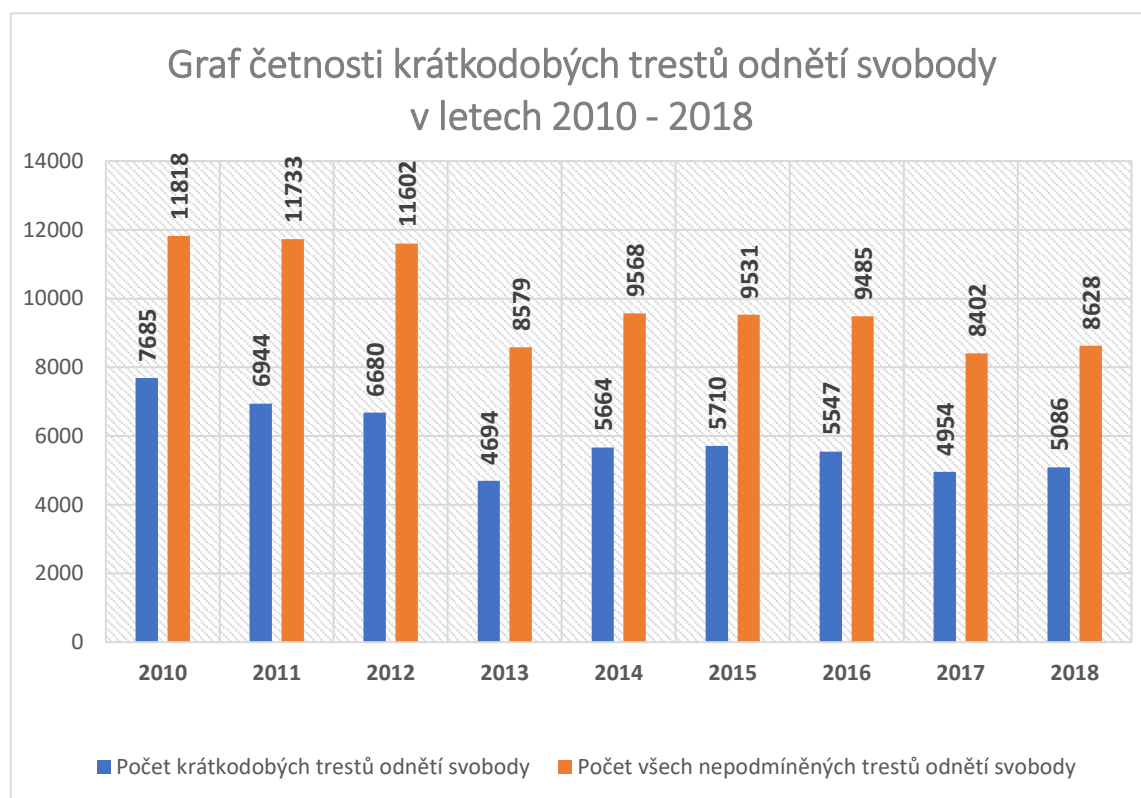
³²¹ ŠABATOVÁ, A. a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: vězeňství II*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019, s. 19.

³²² Ibid.

³²³ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: MS ČR, 2016, s. 143.

Dalším problémem, který souvisí s přeplněnými věznicemi a měl by být dle Koncepce vyřešen, je nedostatek vychovatelů, kteří by se mohli odsouzeným věnovat.³²⁴ Podle § 2 odst. 2 ŘVTOS by na jednoho vychovatele mělo připadat maximálně dvacet odsouzených, což se kvůli nedostatečnému počtu vychovatelů nedaří naplnit.³²⁵

Věznice jsou často naplňovány krátkodobými nepodmíněnými tresty odnětí svobody, které jsou stále poměrně často ukládány. V roce 2016 bylo uloženo 5 547 nepodmíněných trestů odnětí svobody do jednoho roku, v roce 2017 bylo těchto trestů uloženo 4 954 a v roce 2018 krátkodobých trestů bylo uloženo 5 086.³²⁶ To je vždy více než polovina všech uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody v konkrétním roce.

Zdroje: MAREŠOVÁ, A. a kol. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 29;

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistická ročenka České republiky 2019*. Praha: Český statistický úřad, 2019, s. 738.

³²⁴ Ibid, s. 53, 108.

³²⁵ Ibid, s. 43, 108.

³²⁶ MAREŠOVÁ, A. a kol. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 29.

Podle závěrů studie z výzkumu krátkodobých trestů odnětí svobody by měly být místo krátkodobého odnětí svobody používány jiné, alternativní sankce, což doporučují i orgány Rady Evropy. Alternativní sankce jsou ekonomicky i penologicky výhodnější. Nepodmíněné tresty odnětí svobody jsou ekonomicky méně výhodné, jelikož má věznění velice vysoké náklady, penologicky výhodnější jsou alternativní tresty tím, že s nimi nejsou spojeny negativní důsledky vězeňství, jako je sociální segregace a neefektivnost. Výhodou alternativních trestů je jejich výkon v sociálním prostředí jedince, kdy pachatel není ze společnosti vyloučen.³²⁷

Pro některé pachatele by místo krátkodobého trestu bylo účinnější uložení trestu obecně prospěšných prací, případně peněžitého trestu. Peněžitý trest stále patří k trestům málo využívaným, a to i v případě, kdy by bylo vhodné tento trest použít. Poměrně málo se využívá dokonce i u majetkových trestných činů. Zvýšení užívání peněžitého trestu by mohlo vést k redukci nepodmíněných trestů odnětí svobody. Je však třeba vězeňskou populaci nezadlužovat a peněžitě tresty ukládat solventním pachatelům.^{328,329}

Za úvahu stojí i vyšší ukládání trestů domácího vězení pro pachatele se stabilním zaměstnáním a bydlištěm. Je však třeba také úzce spolupracovat s Probační a mediační službou.³³⁰

Významným problémem v kontextu přeplněnosti věznic je rovněž nárůst střednědobých (v délce nad 1 rok do 5 let) a dlouhodobých trestů odnětí svobody v posledních letech. Určitý nárůst střednědobých trestů lze přičítat poklesu trestů krátkodobých. Podíl odsouzených ke střednědobému trestu odnětí svobody oproti jiným odsouzeným je v průměru více než 50%, což je mnohem více než odsouzených ke krátkodobému či dlouhodobému trestu. Právě příliš dlouhé tresty odnětí svobody

---

³²⁷ KARABEC, Z. a kol. *Krátkodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 87-88

³²⁸ ROZUM, J. a kol. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 26.

³²⁹ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s. České Budějovice, 2005, s. 20-21.

³³⁰ ROZUM, J. a kol. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 25-26.

negativně ovlivňují index vězeňské populace (počet vězňů na 100 000 obyvatel), který je významným ukazatelem efektivity vězeňství.^{331,332} Předpokládá se, že za vzrůstající počty odsouzených k těmto trestům přispívá i „*nedostatečné využívání institutu podmíněného propuštění*.“³³³

7.2 Závislost na návykových látkách

Užívání návykových látek je dalším významným problémem vězeňství. Nejčastěji je ve věznicích užíván alkohol a jiné drogy – především pervitin, konopné látky či léky, které odsouzený získal bez lékařského předpisu. Přibližně 30 % vězňů má problémy s užíváním drog. Všechny 35 věznic v České republice má k dispozici bezdrogovou zónu a drogovou poradnu, ve 13 věznicích je navíc možné zúčastnit se léčby závislosti na návykových látkách.^{334,335,336}

Bezdrogové zóny fungují v různých věznicích odlišně, v některých jsou do bezdrogové zóny umístováni pouze ti odsouzení, kteří drogy neberou a nikdy nebrali, v jiných věznicích bezdrogové zóny fungují naopak jako motivační prostředek k drogové abstinenci. Poslední typ bezdrogové zóny funguje jako zóna, do které jsou přijati jak ti, co se s drogami nikdy nesetkali, tak ti, co prošli léčbou a dobrovolně chtějí od drog abstinovat.^{337,338,339}

---

³³¹ VANDUCHOVÁ, M. Úsilí o snížení vězeňské populace stále bez výsledku. In: JELÍNEK, J. a kol. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, s.r.o., 2019, s. 177, 180-182.

³³² VICHÉREK, R. Krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody – potřebujeme ho v praxi nebo ne? In: ŠČERBA, F. (ed.) *Kriminologické dny 2018. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference Kriminologické dny pořádaný ve dnech 18.–19. 1. 2018 Českou kriminologickou společností ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2018, s. 242.

³³³ VANDUCHOVÁ, M. Úsilí o snížení vězeňské populace stále bez výsledku. In: JELÍNEK, J. a kol. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, s.r.o., 2019, s. 182.

³³⁴ Vězeňská služba ČR. *Výroční zpráva za rok 2018*. Praha: Vězeňská služba ČR, 2019, s. 25.

³³⁵ MRAVČÍK, V. a kol. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017*. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, 2018, s. 10, 13.

³³⁶ ŠABATOVÁ, A. a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: vězeňství II*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019, s. 40.

³³⁷ *Oddělení pro odsouzené ve věznicích*. [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 10.10.2019]. Dostupné z: <https://www.vscz.cz/veznice-vinarice/o-nas/vykon-vezenstvi/oddeleni-pro-odsouzene-ve-veznici/>.

³³⁸ *Bezdrogová zóna* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 3.10.2019]. Dostupné z: <https://www.vscz.cz/veznice-rynovice/o-nas/specializovana-oddeleni/bezdrogova-zona/>.

³³⁹ *Bezdrogová zóna* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 3.10.2019]. Dostupné z: <https://www.vscz.cz/veznice-straz-pod-ralskem/o-nas/vykon-vezenstvi/bezdrogova-zona/>.

K omezení užívání a výskytu drog ve věznicích se využívá častější testování na přítomnost drog a zavádění bezkontaktních návštěv u odsouzených, kterým byla přítomnost drogy v těle prokázána. Jak testování odsouzených, tak bezkontaktní návštěvy musí splňovat zásadu přiměřenosti.³⁴⁰ Dalším prostředkem k odhalování drog je využití speciálně vycvičených protidrogových psů.³⁴¹

7.3 Zadluženost vězňů

Zásadním problémem pro resocializaci vězňů je zadlužení většiny odsouzených. Vězni často dluží až miliony korun českých a po propuštění se jejich dluhy zpravidla ještě zvyšují.^{342,343} Průměrně má každý vězeň dluhy ve výši 900 000 Kč (k 31. 3. 2018).³⁴⁴ Odsouzení mají nezdědka malou finanční gramotnost a nemají možnost dostatečně komunikovat se všemi svými věřiteli, jakož i s exekutory či soudy.³⁴⁵ Finanční problémy a dluhy jsou jedním z největších faktorů zvyšujících recidivu a snižujících šanci začlenit se zpět do společnosti.³⁴⁶

Odsouzení mnohdy ani nemají ponětí o všech exekucích, které jsou proti nim vedeny. Nejčastěji odsouzení dluží za různé půjčky, hypotéky či za kreditní a debetní karty. Další skupinou dluhů jsou dluhy vzniklé za náklady trestního řízení a za zastupování advokátem ex offo. Dále mají vězni dluhy za zdravotní a sociální pojištění, dluhy související s bydlením, za různé druhy služeb, jako je vodné, stočné

---

³⁴⁰ ŠABATOVÁ, A. a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: vězeňství II*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019, s. 40, 42

³⁴¹ Vězeňská služba ČR. *Výroční zpráva za rok 2018*. Praha: Vězeňská služba ČR, 2019, s. 25.

³⁴² MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: MS ČR, 2016, s. 118.

³⁴³ *Dluhová problematika ve výkonu trestu*. [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: 2019 [cit. 9. 10. 2019] Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/mssp/dluhova-problematika-ve-vykonu-trestu>.

³⁴⁴ *Zadluženost a recidivita* [online]. LIGHTHOUSE spolek: 2018 [cit. 9. 10. 2019] Dostupné z: <http://www.lgh.cz/zadluzenost/>.

³⁴⁵ *Dluhová problematika ve výkonu trestu* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: 2019 [cit. 9. 10. 2019] Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/mssp/dluhova-problematika-ve-vykonu-trestu>.

³⁴⁶ ROZUM, J. a kol. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 22.

či elektřina a plyn, dluhy za internet, za mobilní telefon či za svoz odpadu. Muži často dluží také za výživné.³⁴⁷

Řešení zadluženosti spočívá v příhodném vzdělávání odborných pracovníků Vězeňské služby ČR v oblasti dluhů či ve spolupráci s vhodnými subjekty, které se zabývají dluhovým poradenstvím, jako je například Rubikon Centrum či Lighthouse spolek.^{348,349,350} Dále je vhodné odsouzené vést ke zlepšení finanční gramotnosti a k postupnému splácení jejich dluhů.³⁵¹ K řešení dluhové problematiky by rovněž měla vězení vést odsouzeného ke spolupráci s jeho rodinou, s jeho věřiteli a exekutory. Je také potřebné zajistit odsouzenému při opouštění věznice seznam všech jeho dluhů.³⁵² Kurzy či přednášky o finanční gramotnosti se již pořádají v různých věznicích – Věznice Rýnovice, Věznice Nové Sedlo či Věznice Kynšperk nad Ohří.^{353,354,355}

7.4 Poplatky ve vězeňství

S problematikou zadluženosti odsouzených úzce souvisejí vězeňské poplatky. Ustanovení § 152 odst. 1 písm. d) trestního řádu ukládá pravomocně odsouzeným povinnost nahradit náklady výkonu trestu odnětí svobody. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody tuto povinnost konkretizuje v ustanovení § 35, ustanovení § 36 ZVTOS pak upravuje další náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody. Někteří odsouzení jsou od povinnosti hradit náklady trestu osvobozeni, a to podle ustanovení

---

³⁴⁷ *Zadluženost a recidivita* [online]. LIGHTHOUSE spolek: 2018 [cit. 9. 10. 2019] Dostupné z: <http://www.lgh.cz/zadluzenost/>.

³⁴⁸ *Ibid.*

³⁴⁹ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019, s. 152.

³⁵⁰ *Spolek Lighthouse* [online]. LIGHTHOUSE spolek: 2019 [cit. 9. 10. 2019] Dostupné z: <http://www.os-lighthouse.cz/>.

³⁵¹ *Dluhová problematika ve výkonu trestu* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: 2019 [cit. 9. 10. 2019] Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/dluhova-problematika-ve-vykonu-trestu>.

³⁵² *Zadluženost a recidivita* [online]. LIGHTHOUSE spolek: 2018 [cit. 9. 10. 2019] Dostupné z: <http://www.lgh.cz/zadluzenost/>.

³⁵³ *Vzdělávání odsouzených* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 8.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-kynsperk-nad-ohri/uncategorized-cs/novinky/vzdelavani-odsouzenych/>.

³⁵⁴ *Finanční gramotnost* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 8.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-nove-sedlo/novinky/vzdelavani-veznu/financni-gramotnost/>.

³⁵⁵ *Vzdělání ve finanční gramotnosti* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 8.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/novinky/vzdelavani-ve-financni-gramotnosti/>.

§ 35 odst. 2 ZVTOS. Dané ustanovení stanoví, že je od povinnosti osvobozen odsouzený, který:

- „a) nebyl nezaviněně zařazen do práce, pokud nebyl poživitelem důchodu nebo výsluhového příspěvku nebo neobdržel v kalendářním měsíci peníze na účet v úschově,*
- b) nedovršíl osmnáctý rok věku,*
- c) mu byla poskytována lůžková zdravotní péče, s výjimkou případů uvedených v § 36 odst. 2,*
- d) byl zařazen do vzdělávacího nebo terapeutického programu s dobou výuky nebo terapie nejméně 21 výukových hodin týdně,*
- e) trest dočasně nevykonával,*
- f) byl účasten na soudním jednání v postavení svědka nebo poškozeného.“³⁵⁶*

Je několik způsobů hrazení nákladů trestu odnětí svobody. První variantou je, že náklady trestu odnětí svobody hradí pracující odsouzený, kterému je sraženo 23 % z čisté odměny dle ustanovení § 3 odst. 1 vyhlášky č. 10/2000 Sb. Druhou variantou je hrazení poplatků odsouzeným, který pracovat odmítl či do práce bez důvodu nenastoupil. Takový odsouzený má podle § 8 odst. 3 vyhlášky povinnost hradit náklady výkonu trestu ve výši 50 Kč za den. Třetí způsob je upraven v ustanovení § 8 odst. 1 vyhlášky. V případě, že odsouzený pobírá důchod či výsluhový příspěvek, je mu k náhradě nákladů trestu odnětí svobody z takového příspěvku sraženo 40 %. Ustanovení § 8 odst. 4 vyhlášky upravuje pravidlo maximální výše úhrady nákladu výkonu trestu. Odsouzenému je stanovena horní hranice nákladů výkonu trestu odnětí svobody ve výši 1 500 Kč za kalendářní měsíc, bez ohledu na to, jakým způsobem náklady hradí.^{357,358}

---

³⁵⁶ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 5.12.2019].

³⁵⁷ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů. In: *CODEXIS* [právní informační systém]. ATLAS Consulting [cit. 1.1.2020].

³⁵⁸ Vyhláška č. 88/2019 Sb., kterou se mění vyhláška č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob

Za zvážení tedy stojí zrušení vězeňských poplatků, které by vedlo ke zmenšení zadluženosti vězňů, navíc by pravděpodobně mělo pozitivní vliv na recidivu odsouzených.³⁵⁹ Výbor OSN proti mučení na svém 1087. setkání doporučil České republice revidování stavu, kdy odsouzení musí platit za své uvěznění.^{360,361} O zrušení hrazení nákladů se také v minulosti pokoušel veřejný ochránce práv při svých jednáních s Ministerstvem spravedlnosti, avšak neúspěšně.³⁶²

Rada vlády pro lidská práva od roku 1998 každoročně vydává Zprávu o stavu lidských práv v České republice. V té poslední z roku 2018 je pozitivně hodnoceno právě snižování srážek z čisté odměny pracujících vězňů.^{363,364}

7.5 Kumulace trestů odnětí svobody

Častým problémem vězeňství je také řetězení trestů odnětí svobody, kdy české soudy přeměňují dříve uložené podmíněné tresty odnětí svobody na nepodmíněné. Mnohdy se stává, že pachatelé méně závažných trestných činů jsou několikrát po sobě odsouzeni k podmíněnému odsouzení trestu odnětí svobody. Při opakování trestného činu pak soud uloží nepodmíněný trest odnětí svobody spolu s přeměnou minulých

---

a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Beck-Online* [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 1.1.2020].

³⁵⁹ DRÁPAL, J. *Vězeňské poplatky z české a mezinárodní perspektivy – 2. část*. Trestněprávní revue. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2015, s. 140.

³⁶⁰ UNITED NATIONS. *Report of the Committee against Torture*. New York: United Nations, 2012, s. 133, 135.

³⁶¹ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů. In: *Beck-Online* [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 16.11.2019].

³⁶² VARVAŘOVSKÝ, P. *Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2011*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2012, s. 56.

³⁶³ DRÁPAL, J. *Vězeňské poplatky z české a mezinárodní perspektivy – 1. část*. Trestněprávní revue. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2015, s. 107.

³⁶⁴ Rada vlády pro lidská práva. *Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2018*. Praha: Rada vlády pro lidská práva, 2018, s. 24.

podmíněných trestů. Takový trest je pak nepřiměřeně dlouhý a v rozporu s účelem trestu.^{365,366}

Ústavní soud v nálezu ze dne 30. července 2019 sp. zn. II. ÚS 4022/18 rovněž dospěl k závěru, že kumulace takových trestů je nepřiměřená ke spáchané trestné činnosti a může být z hlediska nápravy pachatele kontraproduktivní. Velmi důležitý je následující názor Ústavního soudu: „*Nakonec, byť je výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody po výraznou většinu (i prodloužené) zkušební doby významným faktorem svědčícím pro nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, není nezbytně nutné, aby k nařízení výkonu v takovém případě skutečně došlo. Naopak efektivněji může v takovém případě zapůsobit stanovení přiměřených omezení a povinností směřujících k vedení řádného života, (...)*“³⁶⁷ Dle mého názoru by místo kumulace trestů bylo příhodnější a efektivnější při opakování trestného činu uložit pachateli jiný alternativní trest, případně přiměřený krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody.

---

³⁶⁵ VÁVRA, L. In: Havlíček, K. *Efektivnost systému trestů*. Trestní právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 35.

³⁶⁶ *Ústavní soud se postavil proti řetězení trestů odnětí svobody*. [online]. Praha: Media Network s.r.o., 2019 [cit. 7.12.2019]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/08/ustavni-soud-se-postavil-retezeni-trestu-odneti-svobody/>.

³⁶⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4022/18. [online]. [cit. 7.8.2019]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2019/II._US_4022_18.pdf.

8 Efektivita nepodmíněného trestu odnětí svobody

Cílem vězeňství je především výchova odsouzených, aby v budoucnosti nepáchali další trestné činy a nebyli opětovně odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Naplňování tohoto cíle – efektivita trestu odnětí svobody – je v odborné literatuře a výzkumech vyjádřeno pomocí recidivy. Snižování či zvyšování recidivy zřetelně značí, zda jsou vězňové efektivní.^{368,369}

8.1 Pojem a definice recidivy

Recidivou (respektive kriminální recidivou) se rozumí opětovná trestná činnost pachatele, který již byl v minulosti za trestný čin odsouzen. Odborná literatura pojem recidivy často používá, mnohokrát se objevuje rovněž její rozdělení na tři různá pojetí. Nejčastěji se dělí na recidivu trestněprávní, kriminologickou a kriminalisticky-statistickou.^{370,371} V trestním právu se recidivou vymezuje „(...) *případ, kdy pachatel, který byl dříve pravomocně odsouzen, spáchá nový trestný čin.*“³⁷² V kriminologickém pojetí se recidivou rozumí opakovaná trestná činnost pachatele, respektive jeho opakované asociální chování. Toto pojetí je pojetím nejširším, jelikož na rozdíl od pojetí trestněprávního zahrnuje všechno asociální jednání (trestné činy, přestupky, či závažné asociální skutky), a to bez ohledu na to, zda byl pachatel odsouzen.³⁷³ „*Další rozdíl mezi trestněprávním a kriminologickým pojetím recidivy je dán skutečností, že v právním smyslu nejde o recidivu, hledí-li se na pachatele, pokud jde o dřívější odsouzení, jako by nebyl odsouzen, což je pro kriminologické pojetí recidivy*

---

³⁶⁸ ROZUM, J. a kol. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 7, 31.

³⁶⁹ RYNNE, J., HARDING, R. Recidivism. In: JEWKES, Y. et al. *Handbook on prisons*. London, New York: Routledge, 2016, s. 160.

³⁷⁰ MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 8-10.

³⁷¹ ROZUM, J. a kol. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 7.

³⁷² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání*. Praha: Leges, s.r.o., 2016, s. 341.

³⁷³ MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, s. 8-10, 12.

*irelevantní.*³⁷⁴ Pokud je pachatel opakovaně evidován v soudní či vězeňské statistice, hledíme na něj jako na recidivistu z hlediska kriminalisticky-statistického pojetí. Pro tuto práci je důležitá také penologická (penitenciární) recidiva patřící do kriminalisticky-statistického pojetí. Penologická recidiva zkoumá osoby, které byly opakovaně uvězněny. Penitenciární pojetí je užší než pojetí trestněprávní, a to právě z důvodu zkoumání pouze dříve vězněných pachatelů.³⁷⁵

8.2 Faktory ovlivňující recidivu

Jak již bylo naznačeno výše, mezi nejproblematictější faktory z hlediska recidivy patří nezaměstnanost odsouzených a s tím související finanční problémy, zadluženost odsouzených, nedostatek motivace, návrat do nevhodného prostředí po propuštění z výkonu trestu, nedostatek resocializačních programů, a v neposlední řadě také „*ztráta bydliště, rodinného a sociálního zázemí (...)*“.³⁷⁶ Stabilní zaměstnání, stálé bydliště a příznivé rodinné vztahy jsou naopak nejpríznivějšími faktory resocializace odsouzených.³⁷⁷

Nejčastěji recidivují ti, kteří byli poprvé za trestný čin potrestáni mezi 15. a 18. rokem života. Pachatelé, kteří s kriminální kariérou začali později, ji také dříve ukončí. U odsouzených propuštěných z vězení je nejvíce problematických prvních 6 měsíců na svobodě. Do 3 let po propuštění spáchá nový trestný čin nejvíce bývalých vězňů.³⁷⁸

8.3 Stav recidivy v České republice

Penologická recidiva se v České republice dlouhodobě pohybuje mezi 60-70 %. Údaje o penologické recidivě pravidelně zveřejňuje Vězeňská služba ČR ve svých statistických ročenkách. V letech 1994 a 2006–2010 však statistické ročenky tuto

---

³⁷⁴ Ibid, s. 10.

³⁷⁵ Ibid.

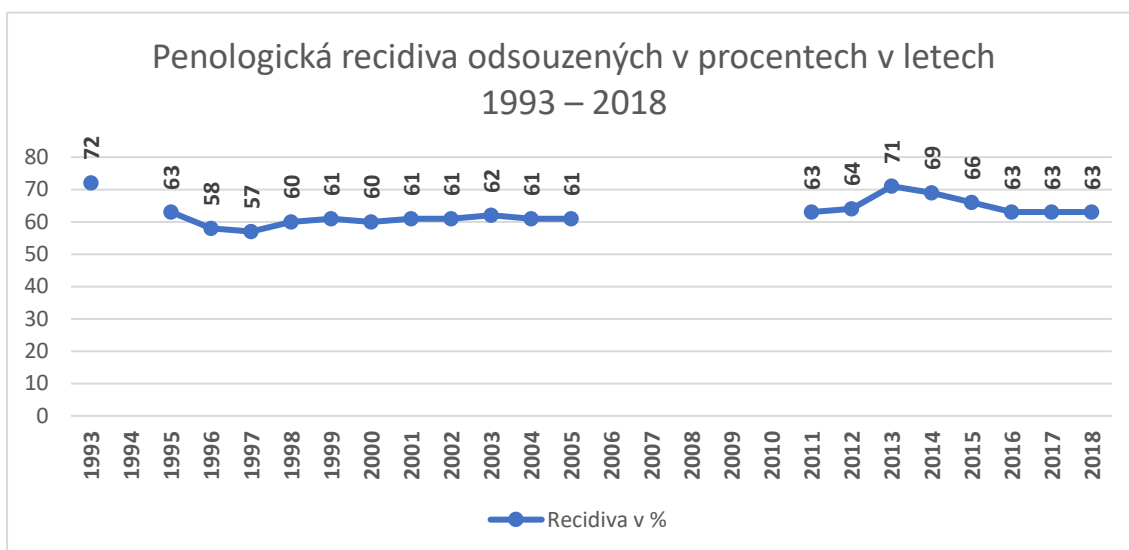
³⁷⁶ ROZUM, J. a kol. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 22.

³⁷⁷ Ibid.

³⁷⁸ Ibid.

informaci neobsahovaly. V roce 2018 bylo celkem odsouzeno 63,1 % již dříve odsouzených pachatelů. Z následujícího grafu vidíme, že recidiva je velmi vysoká a dlouhodobě stagnuje.³⁷⁹ Česká republika by se tedy měla snažit o snížení recidivy.

* V letech 1994, 2006–2010 statistické ročenky Vězeňské služby ČR neobsahovaly údaje o recidivě.

Zdroje: ROZUM, J. a kol. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 56.

Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2016*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2017, s. 100.

Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2018, s. 94.

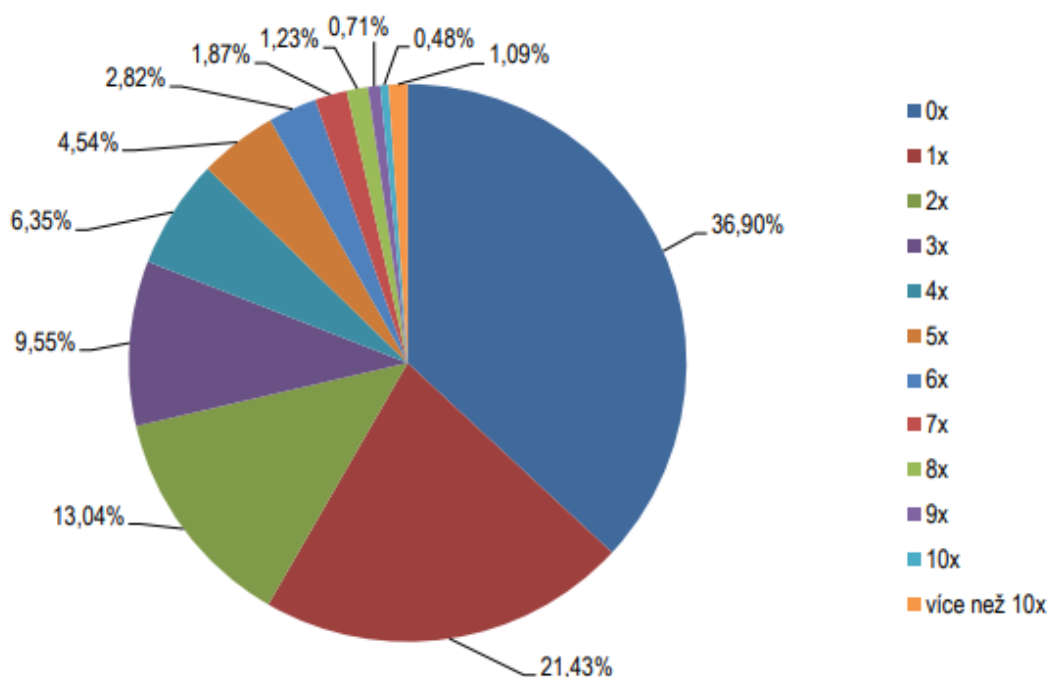
Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019, s. 109.

Další graf zobrazuje odsouzené dle počtu vykonaných trestů odnětí svobody. V roce 2018 bylo celkem 63,1 % odsouzených, kteří si již prošli minimálně jedním výkonem trestu. Prvotrestanců bylo tedy 36,9 %. Zajímavá je informace, že celkem 1,09 % odsouzených vykonalo již více než 10 trestů odnětí svobody. O efektivitě českého vězeňství může vypovídat i fakt, že celkem 12,74 % odsouzených vykonalo již 5 a více trestů odnětí svobody.³⁸⁰

³⁷⁹ Ibid, s. 56.

³⁸⁰ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019, s. 109.

Procentuální členění odsouzených dle počtu již vykonaných trestů odnětí svobody k 31. 12. 2018

Zdroj: Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019, s. 109.

8.4 Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených – SARPO

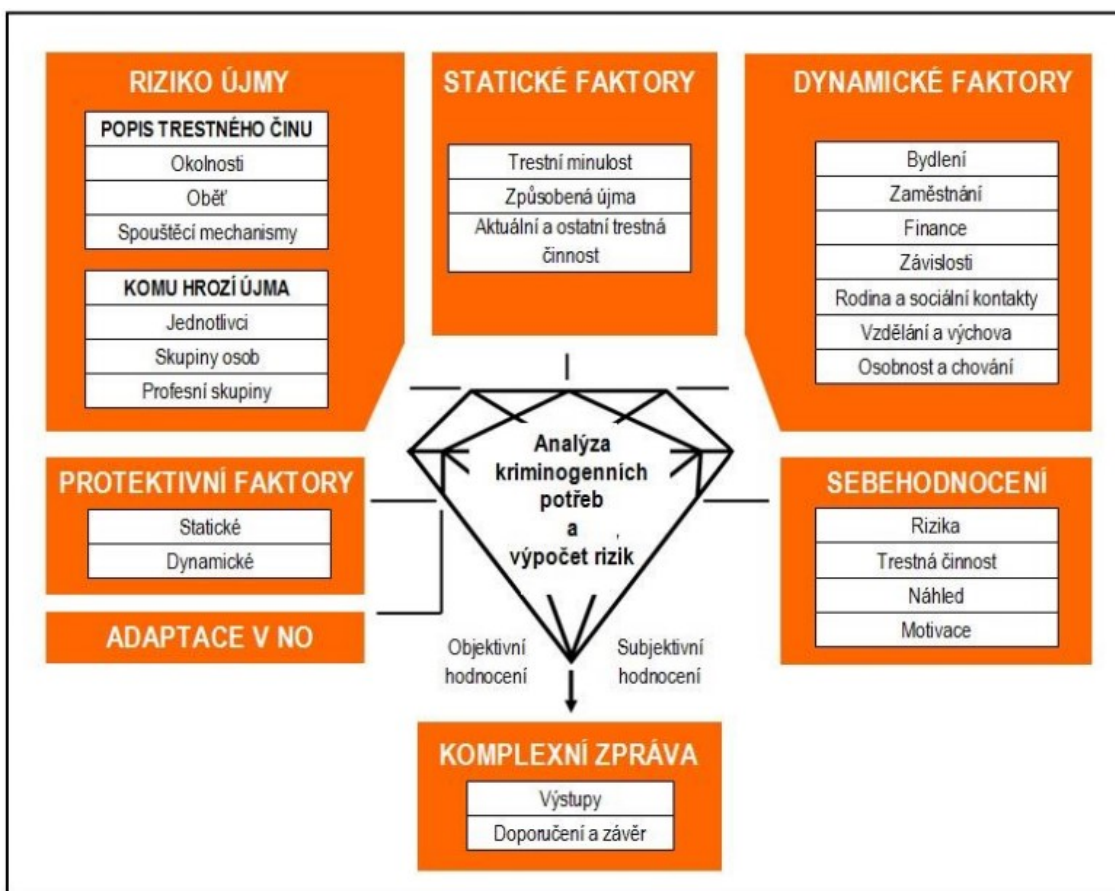
SARPO, neboli Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených je nástroj, který využívá Vězeňská služba České republiky k hodnocení rizik a kriminogenních potřeb odsouzených. SARPO se nejprve využije k vytvoření vstupního hodnocení odsouzeného (takzvaná komplexní zpráva), na toto hodnocení následně navazuje vytvoření programu zacházení. SARPO naopak není nástrojem nahrazující psychologickou či pedagogickou diagnostiku. Vzorem pro český program SARPO byl nástroj OASys, který je používán v Anglii a Walesu.^{381,382,383}

³⁸¹ VICHEREK, R. *Komentář k nálezům Ústavního soudu II. ÚS 482/18*. Státní zastupitelství. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 40-41.

³⁸² *Co je SARPO* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 14.11.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/sarpo/co-je-sarpo/>.

³⁸³ DRAHÝ, F. a kol. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích*. Praha: Vězeňská služba ČR, 2018, s. 8, 9, 12.

SARPO – Způsob vytváření komplexní zprávy

Zdroj: DRAHÝ, F. a kol. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích*. Praha: Vězeňská služba ČR, 2018, s. 17.

Program SARPO pro předpověď recidivy odsouzeného posuzuje statické a dynamické faktory, motivaci odsouzeného (sebehodnocení), protektivní faktory, a nakonec pravděpodobnost, že odsouzený v budoucnu způsobí újmu.^{384,385}

V rámci statických faktorů, které jsou výhradně neměnné, je posuzována trestní minulost pachatele, újma způsobená pachatelem (tzv. riziko újmy) a jeho současná trestná činnost. V kontextu dynamických faktorů je vyhodnoceno 48 rizik, které vyplývají ze 7 faktorů.^{386,387} Těmito faktory jsou „*Bydlení, Zaměstnání, Finance, Rodina a sociální*

³⁸⁴ Ibid, s. 17,19.

³⁸⁵ *Co je SARPO* [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 14.11.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/sarpo/co-je-sarpo/>.

³⁸⁶ Ibid.

³⁸⁷ DRAHÝ, F. a kol. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích*. Praha: Vězeňská služba ČR, 2018, s. 17-18, 20.

kontakty, Závislost, Osobnost a chování, Vzdělání a výchova.“³⁸⁸ Riziko újmy je tvořeno popisem spáchaného trestného činu a pravděpodobností, která hrozí potenciální oběti. Takovou obětí může být například jednotlivec, skupina lidí či profesní skupina. Jedinou částí, kterou v rámci programu SARPO vytváří sám odsouzený, je jeho motivace – sebehodnocení. Aby se motivace odsouzeného zjistila, vyplní Dotazník sebehodnocení. Nakonec SARPO tvoří protektivní faktory, které zmírňují rizika ostatních zkoumaných faktorů. Protektivní faktory se rovněž rozdělují na statické a dynamické.³⁸⁹

8.5 Snížení recidivy a vězeňské populace

Některá doporučení pro snížení recidivy již byla v práci zmíněna. Pro snížení recidivy se především doporučuje zaměřit se na přípravu vězně na budoucí život. *„Při přípravě na jejich výstup zajistit základní orientaci vězně, jak a kde jednat s kurátory, úřady práce, s čím se obracet na sociální pracovníky, jak řešit závislosti, rodinné a manželské problémy, kde a kdy naleznou bezplatnou odbornou pomoc. Z hlediska případné recidivy, je zapotřebí věnovat pozornost propuštěným osobám zejména v prvních měsících po propuštění, kdy je nutno zavést a uplatňovat intenzivní systémová opatření.*“³⁹⁰

Jedním z nejdůležitějších faktorů snižující recidivu je zaměstnanost, proto by se měl také zvýšit důraz na zvyšování možnosti zaměstnání u propuštěných vězňů. Nezaměstnaní propuštění vězni často recidivují právě z nemožnosti najít zaměstnání, s čímž se pojí také to, že nemohou řešit své finanční problémy.³⁹¹

Se zaměstnáním bývalých odsouzených úzce souvisí také jejich vzdělávání, na které by se výkon trestu odnětí svobody měl zaměřit. Doporučuje se především

---

³⁸⁸ Ibid, s. 20.

³⁸⁹ Ibid, s. 19-22.

³⁹⁰ ROZUM, J. a kol. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 23.

³⁹¹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: MS ČR, 2016, s. 18.

vzdělání v praktických oborech s vysokou možností uplatnění po skončení výkonu trestu odnětí svobody.³⁹²

Dalším důležitým doporučením pro věznice je zvýšení počtu vězeňských pracovníků. České věznice trpí dlouhodobým nedostatkem odborných pracovníků i vychovatelů. Příčinou tohoto nedostatku je přílišné zatížení zaměstnanců.^{393,394} „Problém v oblasti zaměstnanosti je spatřován také v nedostatku personálu k zajištění dohledu nad pracovní činností odsouzených a k zajištění dopravy odsouzených do zaměstnání.“³⁹⁵

Umístění odsouzeného k trestu odnětí svobody blízko jeho bydliště je dalším významným návrhem pro snižování recidivy. Takové umístění by vedlo ke spolupráci odsouzeného zejména s Probační a mediační službou, různými úřady, nevládními organizacemi, orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Odsouzený má v tomto případě také vyšší pravděpodobnost zachování kontaktu s rodinou.³⁹⁶

Za úvahu také stojí dekriminalizování trestného činu zanedbání povinné výživy nacházející se v ustanovení § 196 trestního zákoníku.³⁹⁷ K 31. 12. 2018 vykonávalo trest odnětí svobody za tento trestný čin celkem 1 585 odsouzených, což je velmi vysoký počet.³⁹⁸ Navíc trest odnětí svobody za tento trestný čin nemá takový význam, tedy výchovný efekt či ochranu společnosti.

Podle mého názoru by se recidiva mohla snížit i zvýšením počtu otevřených věznic, což dokazují zkušenosti ze zahraničí. V České republice má otevřená věznice

---

³⁹² MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: MS ČR, 2016, s. 23.

³⁹³ ROZUM, J. a kol. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 23

³⁹⁴ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: MS ČR, 2016, s. 44, 107.

³⁹⁵ Ibid, 11.

³⁹⁶ Ibid, s. 45-46.

³⁹⁷ ROZUM, J. a kol. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 24.

³⁹⁸ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019, s. 113.

v Jiřicích minimální recidivu, proto si myslím, že další otevřené věznice, respektive expandování věznice v Jiřicích by mohly na úspěšnost navázat.³⁹⁹

8.6 Výzkumy týkající se recidivy

V zahraničí na téma recidivy bylo provedeno několik výzkumů a odborných studií, které přinesly důležité poznatky. Z odborného článku *How Much Do We Really Know about Criminal Deterrence* od Raymonda Paternostera, který pracuje s vězeňskými daty Spojených států amerických, vyplývá, že (delší) uvěznění nezmenšuje recidivu pachatelů, ale naopak může riziko recidivy mírně zvýšit.⁴⁰⁰

Další přínosnou studii ve Spojených státech amerických vypracovali Francis T. Cullen, Cheryl Lero Jonson a Daniel S. Nagin. Ze závěrů jejich práce *Prisons Do Not Reduce Recidivism: The High Cost of Ignoring Science* vyplývá, že vězení obvykle nemá odstrašující efekt a nesnižuje recidivu. Podle autorů je sice vězení pravděpodobně dobrým nástrojem spravedlnosti, pokud pachatelé způsobí vážnou újmu, ale na druhou stranu zřejmě pro pachatele nemá zřetelný výchovný efekt.⁴⁰¹

K opačným závěrům z dat norského vězeňství došel kolektiv autorů, který tvoří Manudeep Bhuller, Gordon B. Dahl, Katrine V. Løken a Magne Mogstad. Ti v rámci svého výzkumu dokázali, že (norské) vězení má na vězně pozitivní efekt, jelikož odrazuje odsouzené od páčání trestných činů, a tedy snižuje recidivu. Dále vězení zvyšuje zaměstnanost bývalých vězňů a pozitivně mění chování osob, především těch, co před uvězněním žádnou práci neměli.⁴⁰²

---

³⁹⁹ *Projekt otevřené věznice slaví úspěchy, zatím má nulovou recidivu* [online]. Česká justice: 2018 [cit. 8.3.2019]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2018/12/projekt-otevrene-veznice-slavi-uspechy-zatim-ma-nulovou-recidivu/>.

⁴⁰⁰ PATERNOSTER, R. *How Much Do We Really Know about Criminal Deterrence*. The Journal of Criminal Law & Criminology. Chicago: The Journal of Criminal Law & Criminology, 2010, s. 820.

⁴⁰¹ CULLEN, F. T. et al. *Prisons Do Not Reduce Recidivism: The High Cost of Ignoring Science*. The Prison Journal. Los Angeles: SAGE Publications, 2011, s. 60.

⁴⁰² BHULLER, M. et al. *Incarceration, Recidivism and Employment*. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 2016, s. 1-3, 43-44.

Je tedy evidentní, že poznatky a závěry každého výzkumu musíme kriticky zhodnotit v kontextu podmínek, kde byly provedeny, především je pak potřeba brát v úvahu individuality vězeňského systému dané země.

9 Statistické údaje vězeňství

Na závěr práce bych rád uvedl několik dat týkajících se vývoje počtu vězněných osob a dále počtu vězňů na 100 000 obyvatel v České republice v porovnání s některými dalšími státy, která dokreslují celkový pohled na efektivitu nepodmíněného trestu odnětí svobody u nás i v zahraničí.

9.1 Vývoj vězněných osob v ČR (včetně vazby)

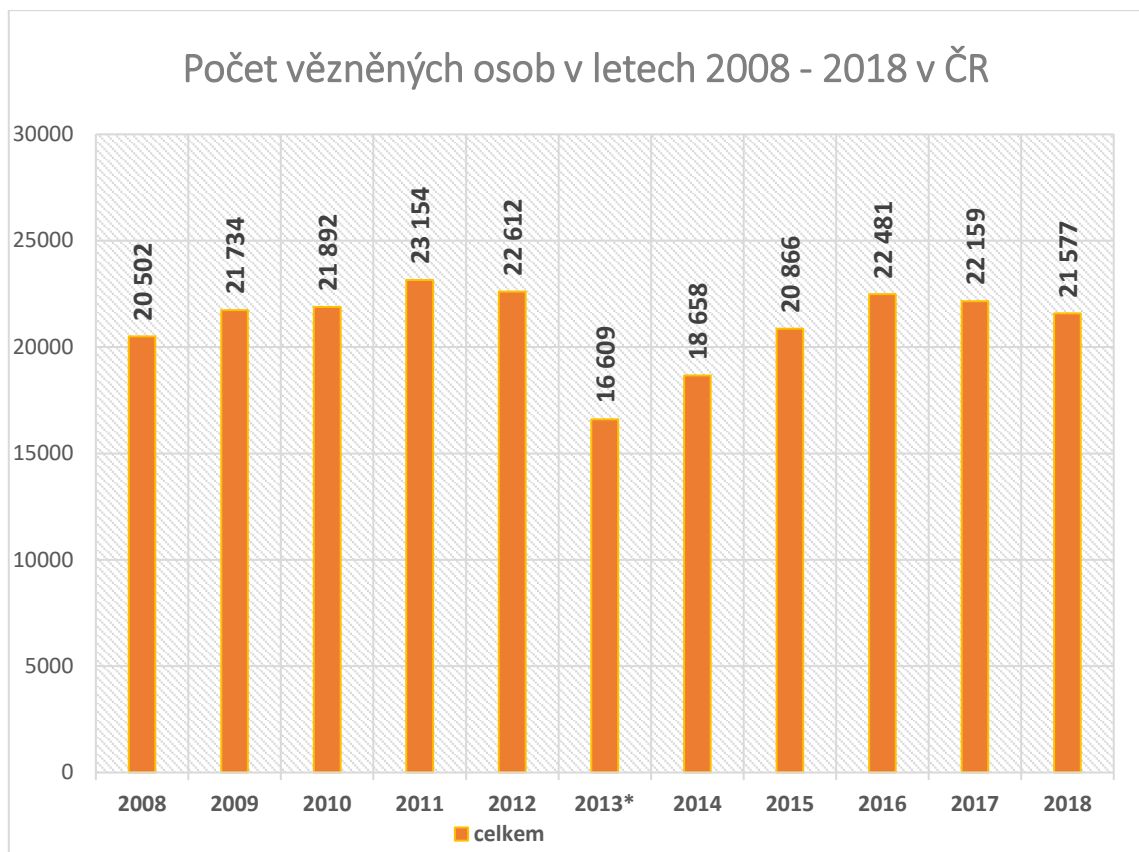
Celkový počet vězněných osob v České republice (včetně těch vykonávajících vazbu) je v průběhu let relativně konstantní. Znamená to tedy, že v tomto ohledu nedochází ve vězeňství k žádnému výraznému vývoji pozitivním ani negativním směrem.

Jak je patrné z následujícího grafu, celkový počet vězňů se přibližně pohybuje mezi 20 000 až 23 000. Výjimku tvoří pouze data z let 2013 až 2015, která jsou však ovlivněna prezidentskou amnestií z roku 2013. Nejvíce vězněných osob bylo v roce 2011, a to celkem 23 154. Nejméně vězňů (vyjma let 2013 až 2015) jsme zaznamenali v roce 2008 – 20 502 vězněných osob.⁴⁰³

---

⁴⁰³ Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019, s. 133.

Zdroj: Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019, s. 133.

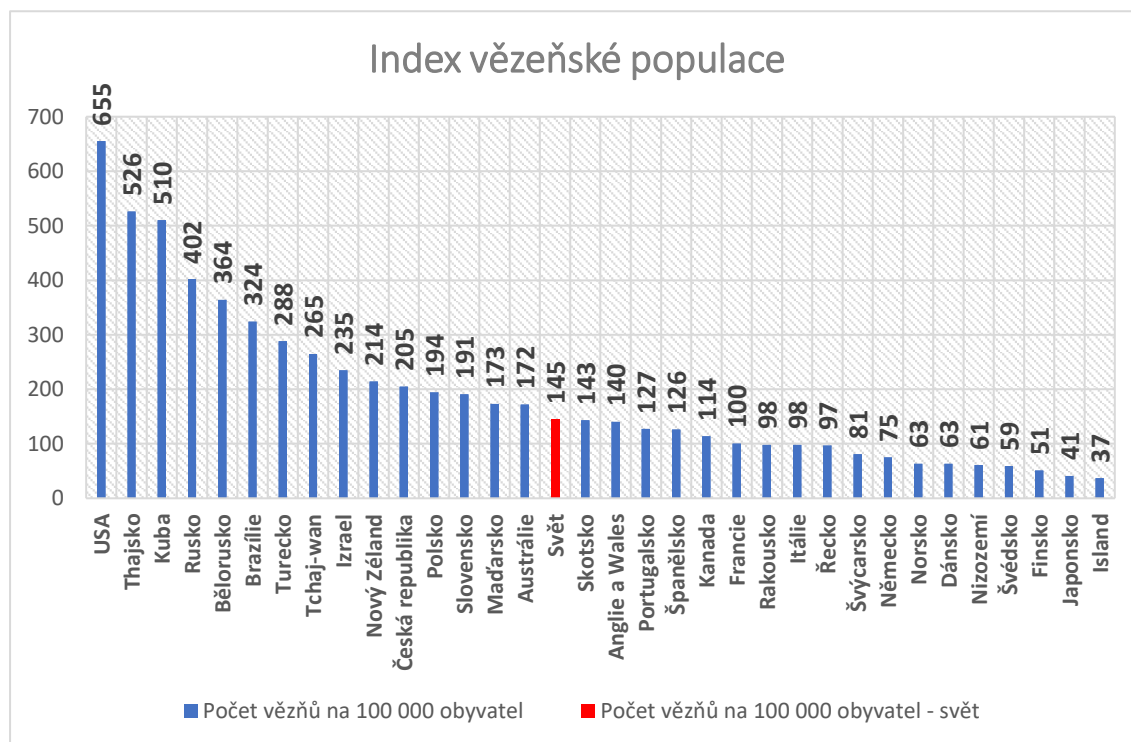
*V roce 2013 amnestie prezidenta republiky.

9.2 Srovnání počtu vězňů na 100 000 obyvatel

Zajímavé srovnání nabízí ukazatel počtu vězňů na 100 000 obyvatel – takzvaný index vězeňské populace. Podle odhadů OSN je na celém světě 10 743 619 vězňů, což je 145 vězňů na 100 000 obyvatel. Zdaleka nejvíce odsouzených na 100 000 obyvatel má USA. Konkrétně je ve Spojených státech amerických 655 vězňů na 100 000 obyvatel, což je přibližně 1,8krát více, než má Bělorusko – 364 vězňů na 100 000 obyvatel, které je na prvním místě v počtu vězňů v Evropě.⁴⁰⁴

⁴⁰⁴ WALMSLEY, R. *World Prison Population List (twelfth edition)*. [online]. Institute for Criminal Policy Research: 2018, s. 2, 6, 14. [cit. 3.10.2019]. Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/wppl_12.pdf.

Naopak státy severní Evropy, jako je Švédsko, Norsko, Finsko či Dánsko, mají počet vězňů na 100 000 obyvatel velmi malý, což může (společně s dalšími faktory) poukazovat na vysokou kvalitu tamních vězeňských systémů. Česká republika se se svými 205 vězni na 100 000 obyvatel řadí ke státům s velmi vysokým počtem vězňů v Evropě.⁴⁰⁵

Zdroj: WALMSLEY, R. *World Prison Population List (twelfth edition)*. [online]. Institute for Criminal Policy Research: 2018, s. 2-14. [cit. 3.10.2019]. Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/wppl_12.pdf.

⁴⁰⁵ Ibid, s. 11, 12, 14.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se věnoval tématu nepodmíněného trestu odnětí svobody, a to především v kontextu trestního práva. Na začátku práce jsem stručně nastínil novodobou historii trestu odnětí svobody a definoval nejdůležitější mezinárodní smlouvy věnující se vězeňství. Dále jsem v práci vymezil pojem nepodmíněného trestu odnětí svobody a popsal jeho výkon z hlediska místa výkonu, práv a povinností odsouzených a problematiky zacházení s odsouzenými. Nedílnou částí mé práce je také popsání důležitého institutu podmíněného propuštění.

V druhé polovině práce jsem se zaměřil na popis současných problémů vězeňství a analýzu efektivitu nepodmíněného trestu odnětí svobody, kde jsou hlavními determinujícími faktory recidiva a index vězňů. Zároveň jsem v kapitolách nastínil kroky k řešení problémů, jakož i návrhy směřující ke snížení počtu vězňů a recidivy. Popis současného stavu této problematiky včetně možných řešení byl hlavní cíl mé práce.

Z odborné literatury vyplývá, že základními problémy vězeňství jsou především vysoký počet vězňů a s tím související přeplněné věznice, malá finanční gramotnost a zadluženost odsouzených, hrazení vězeňských poplatků za výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody a závislost odsouzených na návykových látkách. Společným důsledkem těchto problémů je vysoká recidiva.

Česká republika patří k zemím s velmi vysokým počtem vězňů v Evropě. V současné době se stále ve vysoké míře ukládají krátkodobé tresty odnětí svobody, místo kterých by bylo často vhodnější použít některé alternativní tresty, a to zejména trest domácího vězení, obecně prospěšné práce či v případě solventních odsouzených peněžité tresty. Problémem je však rovněž vzrůstající počet střednědobých a dlouhodobých trestů odnětí svobody. Délka nepodmíněných trestů odnětí svobody by měla být především adekvátní ke spáchanému trestnému činu, jelikož příliš dlouhé tresty jsou z hlediska výchovy pachatele kontraproduktivní. Vhodným nástrojem ke snižování vězeňské populace je rovněž nedostatečně využívaný institut podmíněného propuštění. Zcela nepřiměřené a neefektivní z hlediska výchovy pachatele je pak řetězení trestů v případě odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, kdy se navíc odsouzenému přemění předchozí podmíněné tresty odnětí svobody na nepodmíněné.

V České republice je rovněž vysoká recidiva, její snižování by mělo být prioritou českého vězeňství. Řešením může být snižování zadluženosti odsouzených zvýšením jejich finanční gramotnosti, snížení počtu vězňů závislých na návykových látkách, zvýšení zaměstnanosti vězňů, zvýšení počtu odborných pracovníků a vychovatelů, častější používání alternativních trestů, dekriminálizace trestného činu zanedbání povinné výživy, vzdělávání vězňů v oborech s vysokou mírou uplatnění, zrušení, respektive alespoň snížení vězeňských poplatků a v neposlední řadě také podpora vězňů při hledání práce po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Dle mého názoru by rovněž pro snižování recidivy a indexu vězňů byla vhodná expanze moderních typů věznic, především otevřených věznic či oddílů s nízkou mírou recidivy, ke kterým patří zejména specializovaný oddíl pro matky s dětmi.

Za úvahu stojí i vyzkoušení jiných typů trestů odnětí svobody, než je nepřetržitý pobyt ve vězení. Příkladem může být víkendový způsob výkonu trestu užívaný v Portugalsku či režim polosvobody vyskytující se ve Švýcarsku.

V závěru práce ještě přidávám několik vybraných statistických údajů, které předešlý text doplňují a přehledně vystihují současnou situaci vězeňství v České republice a ve světě. Z těchto dat vyplývá, že by se Česká republika mohla inspirovat především skandinávskými zeměmi, jelikož tyto země mají velmi malý index vězňů.

Pozitivní kroky v českém vězeňství jsou však vidět už v současné době. Řadí se k nim zejména postupné zavádění otevřeného vězení v Jiřicích, které se zatím vyznačuje nízkou mírou recidivy. Dobrým počinem může být také změna diferenciací věznic, která by měla vést k větší flexibilitě a efektivitě věznic, tedy ke snížení recidivy.

Seznam použitých zkratek

Listina – Usnesení č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky

OASys – Offender Assessment System (Systém hodnocení pachatelů)

OSN – Organizace spojených národů

Pravidla – Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni

ŘVTOS – Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

SARPO – Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených

SpO – Specializovaný oddíl pro matky s dětmi

Ústava – Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky

VT – Výkon trestu

ZSVM – Zákon. č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

ZVTOS – Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

AMNESTY INTERNATIONAL. *DEATH SENTENCES AND EXECUTIONS 2017*. [online] London: Amnesty International, 2018 [cit. 8.2.2019]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/7955/2018/en/>.

BHULLER, M. et al. *Incarceration, Recidivism and Employment*. Cambridge: National Bureau of Economic Research, 2016.

CULLEN, F. T. et al. *Prisons Do Not Reduce Recidivism: The High Cost of Ignoring Science*. The Prison Journal. Los Angeles: SAGE Publications, 2011.

ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002.

DRAHÝ, F. a kol. *SARPO Charakteristiky odsouzených v českých věznicích*. Praha: Vězeňská služba ČR, 2018.

DRÁPAL, J. *Vězeňské poplatky z české a mezinárodní perspektivy – 1. část*. Trestněprávní revue. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2015.

DRÁPAL, J. *Vězeňské poplatky z české a mezinárodní perspektivy – 2. část*. Trestněprávní revue. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2015.

DRENKHAHN, K. *Long-term Imprisonment and Human Rights*. Greifswald: University of Greifswald, 2009.

HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s. České Budějovice, 2005.

HULMÁKOVÁ, J. *Podmíněné propuštění z pohledu aplikační praxe a vybraných evropských právních úprav*. Trestněprávní revue. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2017.

HULMÁKOVÁ, J. *Trestání delikventní mládeže*. Praha: C. H. Beck, 2013.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání.* Praha: Leges, s.r.o., 2016.

KALVODOVÁ, V. K diferenciaci odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. In: *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi.* Brno: Masarykova univerzita, 2018.

KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí.* Brno: Masarykova univerzita, 2002.

KALVODOVÁ, V. *Trest odnětí svobody a jeho výkon.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016.

KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.

KARABEC, Z. a kol. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004.

KARABEC, Z. a kol. *Krátkodobé tresty odnětí svobody.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000.

KLEINIG, J. *Prisoners ' Rights.* New York: Routledge, 2016.

KOVÁŘOVÁ, K. *Otevřené věznice. Trestněprávní revue.* Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2018.

LATA, J. *Účel a smysl trestu.* Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007.

MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminální recidiva a recidivisté.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011.

MAREŠOVÁ, A. a kol. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016.

MEZNÍK, J. a kol. *Základy penologie.* Brno: Masarykova univerzita, 1995.

NAVRÁTILOVÁ, J. *Výjimečný trest.* Praha: Leges, s.r.o., 2010.

- NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010.
- NOVOTNÝ, O. *O trestu a vězeňství*. Praha: 1969.
- PATERNOSTER, R. *How Much Do We Really Know about Criminal Deterrence*. The Journal of Criminal Law & Criminology. Chicago: The Journal of Criminal Law & Criminology, 2010.
- PÚRY, F., In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012.
- ROZUM, J. a kol. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016.
- RYNNE, J., HARDING, R. Recidivism. In: JEWKES, Y. et al. *Handbook on prisons*. London, New York: Routledge, 2016.
- SCHEINOST, M. a kol. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí I.: Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013.
- SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva. Část třetí: Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009.
- SUCHÝ, O. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejich výkon*. Praha: Leges, s.r.o., 1991.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016.
- TOMÁŠEK, J. a kol. *Zaměstnání jako faktor desistence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017.
- VANDUCHOVÁ, M. Úsilí o snížení vězeňské populace stále bez výsledku. In: JELÍNEK, J. a kol. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, s.r.o., 2019.
- VÁVRA, L. In: HAVLÍČEK, K. *Efektivnost systému trestů*. Trestní právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 35.

VICHEREK, R. *Komentář k nálezu Ústavního soudu II. ÚS 482/18*. Státní zastupitelství. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019.

VICHEREK, R. Krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody – potřebujeme ho v praxi nebo ne? In: ŠČERBA, F. (ed.) *Kriminologické dny 2018. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference Kriminologické dny pořádaný ve dnech 18.–19. 1. 2018 Českou kriminologickou společností ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2018.

VICHEREK, R. *Vedení řádného života jako předpoklad podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Státní zastupitelství. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 17.

WALMSLEY, R. *World Prison Population List (twelfth edition)*. [online]. Institute for Criminal Policy Research: 2018 [cit. 3.10.2019]. Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/w ppl_12.pdf.

Právní předpisy

Zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927.

Zákon č. 19/1855 ř.z., Uvozovací zákon k vojenskému trestnímu zákonu o zločinech a přečinech.

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 63/1956 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 86/1950 Sb.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 148/1969 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 140/1961 Sb.

Zákon č. 45/1973 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon.

Zákon č. 175/1990 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Usnesení č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky.

Zákon č. 152/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, a zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 253/1997 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů.

Zákon č. 265/2001 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 262/2009 Sb., zákoník práce.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 57/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.

Nářízení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody.

Vyhláška č. 88/2019 Sb., kterou se mění vyhláška č. 10/2000 Sb., o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů, ve znění pozdějších předpisů.

Code pénal – francouzský trestní zákoník.

Swiss Criminal Code – švýcarský trestní zákoník.

The Portuguese Penal Code – portugalský trestní zákoník.

Další zdroje

Aktivity pro odsouzené během vánočních svátků [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 9.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-znojmo/novinky/vykon-vezenstvi/aktivity-pro-odsouzene-behem-vanocnich-svatku/>.

Aktuální počty zaměstnaných vězňů [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 30.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu/>.

Bastøy fengsel [online]. Andebu Web og IT: 2012 [cit. 6.3.2019]. Dostupné z: <http://www.bastoyfengsel.no/English/>.

Bezdrogová zóna [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 3.10.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/o-nas/specializovana-oddeleni/bezdrogova-zona/>.

Bezdrogová zóna [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 3.10.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-straz-pod-ralskem/o-nas/vykon-vezenstvi/bezdrogova-zona/>.

Co je SARPO [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 14.11.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/sarpo/co-je-sarpo/>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistická ročenka České republiky 2019*. Praha: Český statistický úřad, 2019.

Dluhová problematika ve výkonu trestu [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: 2019 [cit. 9. 10. 2019] Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/dluhova-problematika-ve-vykonu-trestu>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 58/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). *Výňatek ze sedmé obecné zprávy [CPT/Inf (97) 10]*. In: Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). *Standards CPT* [online]. Štrasburk: Rada Evropy, 2004 [cit. 3.10.2019]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/Standards_odborne/CPT_standardy_2004_cze.pdf.

Finanční gramotnost [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 8.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-nove-sedlo/novinky/vzdelavani-veznu/financi-gramotnost/>.

Komise OSN přijala revizi pravidel pro zacházení s vězni [online]. Kancelář veřejného ochránce práv: 2015 [cit. 2.11.2019]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/aktuality-z-detenci/aktuality-z-detenci-2015/komise-osn-prijala-revizi-pravidel-pro-zachazeni-s-vezni/>.

LIDOVÉ NOVINY. *Věznice plní nevykonané podmínky*. [online]. Praha: Lidové noviny, 2016, [cit. 1. 2. 2019]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf/print/Proverejnostamedia~Napsalionas~Veznice_plni_nevykonane~.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: MS ČR, 2016.

MRAVČÍK, V. a kol. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017*. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, 2018.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4022/18. [online]. [cit. 7.8.2019]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2019/II._US_4022_18.pdf.

O nás [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 31.10.2019]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/o-nas/>.

O nás [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 2.11.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-valdice/o-nas/>.

Oddělení pro odsouzené s poruchou duševní a poruchou chování [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 14.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/o-nas/specializovana-oddeleni/oddeleni-pro-odsouzene-s-poruchou-dusevni-a-poruchou-chovani/>.

Oddělení pro odsouzené ve věznicích. [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 10.10.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-vinarice/o-nas/vykon-vezenstvi/oddeleni-pro-odsouzene-ve-veznicich/>.

Oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 14.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/o->

[nas/specializovana-oddeleni/oddeleni-se-zesilenym-stavebne-technickym-zabezpecenim/](#).

Oddělení výkonu trestu odnětí svobody [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 14.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-breclav/o-nas/vykon-vezenstvi/>.

Oddíl pro matky s dětmi existuje již více než 15 let [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 10.3.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/novinky/oddil-pro-matky-s-detmi-existuje-jiz-vice-nez-15-let/>.

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni*. Ženeva: Organizace spojených národů, 1957, Dostupné z: <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/treatmentprisoners.pdf>.

Organizační jednotky [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 13.2.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

Otevřené věznice [online]. Ministerstvo spravedlnosti: 2017 [cit. 9.3.2019]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/otevrene-veznice>.

Problematika doživotně odsouzených [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 2.11.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-valdice/o-nas/vykon-vezenstvi/problematika-dozivotne-odsouzenych/>.

Program zacházení [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 9.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-valdice/o-nas/vykon-vezenstvi/program-zachazeni/>.

Programy zacházení [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 28.10.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-ostrov/o-nas/zakladni-informace/>.

Projekt chovu včel [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 9.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/novinky/projekt-chovu-vcel/>.

Projekt otevřené věznice slaví úspěchy, zatím má nulovou recidivu [online]. Česká justice: 2018 [cit. 8.3.2019]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2018/12/projekt-otevrene-veznice-slavi-uspechy-zatim-ma-nulovou-recidivu/>.

RADA EVROPY. *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod*. 1950.

RADA EVROPY, VÝBOR MINISTRŮ. *Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům*. Štrasburk: Rada Evropy, 2006.

Rada vlády České republiky pro lidská práva. *Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2018*. Praha: Rada vlády ČR pro lidská práva, 2019.

Rychlá fakta [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 30.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>.

Specializovaný oddíl [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 14.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-straz-pod-ralskem/o-nas/vykon-vezenstvi/specializovane-oddeleni/>.

Spolek Lighthouse [online]. LIGHTHOUSE spolek: 2019 [cit. 9. 10. 2019] Dostupné z: <http://www.os-lighthouse.cz/>.

ŠABATOVÁ, A. a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: vězeňství II*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2019.

Týdenní statistické hlášení – 25. 10. 2019 [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 30.10.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2019/10/TSH-25.-10.-2019.pdf>.

UNITED NATIONS. *Report of the Committee against Torture*. New York: United Nations, 2012.

Ústavní soud se postavil proti řetězení trestů odnětí svobody. [online]. Praha: Media Network s.r.o., 2019 [cit. 7.12.2019]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/08/ustavni-soud-se-postavil-retezeni-trestu-odneti-svobody/>.

VARVAŘOVSKÝ, P. *Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2011*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2012.

Vězeňská služba ČR. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019.

Vězeňská služba ČR. *Výroční zpráva za rok 2018*. Praha: Vězeňská služba ČR, 2019.

Vězeňská služba ČR – Věznice a ústav pro VZD Opava. *Vnitřní řád pro odsouzené věznice a ústavu pro VZD Opava: objekt Krnovská*. Opava: Vězeňská služba ČR – Věznice a ústav pro VZD Opava, 2017.

Výhody zaměstnávání odsouzených [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 10.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zamestnavani-veznu/vyhody-zamestnavani-odsouzenych/>.

Výkon trestu odnětí svobody a program zacházení [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 9.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rapotice/o-nas/vykon-vezenstvi/vykon-trestu/>.

Výkon trestu odsouzených matek s dětmi [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 6.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou/o-nas/vykon-vezenstvi/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi/>.

Vývoj zaměstnanosti [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 11.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zamestnavani-veznu/>.

Vzdělání ve finanční gramotnosti [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 8.12.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/novinky/vzdelavani-ve-financi-gramotnosti/>.

Vzdělávací aktivity [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 28.10.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-vinarice/o-nas/vykon-vezenstvi/programy-zachazeni/>.

Vzdělávání odsouzených [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 20.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-kynsperk-nad-ohri/uncategorized-cs/novinky/vzdelavani-odsouzenych/>.

Vzdělávání odsouzených [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 20.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-nove-sedlo/novinky/vzdelavani-veznu/vzdelavani-odsouzenych/>.

Vzdělávání odsouzených [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 19.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-pardubice/informacni-servis/vzdelavani-odsouzenych/>.

Vzdělávání odsouzených [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 20.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-rynovice/informacni-servis/vzdelavani-odsouzenych/>.

Zadluženost a recidivita. [online]. LIGHTHOUSE spolek: 2018 [cit. 9. 10. 2019] Dostupné z: <http://www.lgh.cz/zadluzenost/>.

Základní informace [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 8.3.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-jirice/o-nas/zakladni-informace/>.

Základní informace [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 2.11.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-teplice/o-nas/zakladni-informace/>.

Zaměstnávání vězňů [online]. Vězeňská služba ČR: 2019 [cit. 18.9.2019]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zamestnavani-veznu/>.

Nepodmíněný trest odnětí svobody

Abstrakt

Tato diplomová práce pojednává o problematice nepodmíněného trestu odnětí svobody. Nepodmíněný trest odnětí svobody, jakožto pojem trestního práva, je nejpřísnějším trestem užívaným v České republice, zároveň je trestem univerzálním, který lze uložit za jakýkoli trestný čin. Trest odnětí svobody se vykonává ve věznicí s ostrahou, se zvýšenou ostrahou, případně ve zvláštním oddělení vazební věznice. Práva a povinnosti odsouzených upravuje zejména zákon o výkonu trestu odnětí svobody a řád výkonu trestu odnětí svobody. Při zacházení s vězni jsou uskutečňovány různé vzdělávací programy či aktivity volnočasové, nedílnou součástí je rovněž zaměstnávání odsouzených. Institut podmíněného propuštění je významným instrumentem snižování recidivy, avšak málo využívaným. Mezi problémy vězeňství patří především vysoký počet vězňů, přeplněné věznice, malá finanční gramotnost a zadluženost odsouzených, závislost odsouzených na návykových látkách, kumulace trestů odnětí svobody a hrazení vězeňských poplatků za výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody. Počet odsouzených na 100 000 obyvatel a míra recidivy jsou základními údaji, pomocí kterých lze hodnotit vězeňství z hlediska jeho efektivity. Česká republika patří k zemím s velmi vysokým počtem vězňů v Evropě a rovněž se české vězeňství vyznačuje vysokou mírou recidivy. Regulovat tyto dva faktory je možné především snížením zadluženosti vězňů, snížením počtu odsouzených závislých na návykových látkách, zvýšením zaměstnanosti vězňů, častějším používáním alternativních trestů, zvýšením počtu odborných pracovníků a vychovatelů, dekriminací trestného činu zanedbání povinné výživy, vzděláváním vězňů v oborech s vysokou mírou uplatnění, redukcí či zrušením vězeňských poplatků a podporou propuštěných odsouzených při hledání zaměstnání. Inspirací pro Českou republiku by mohly být skandinávské země s malým indexem vězňů, jakož i alternativní typy trestů odnětí svobody, jako je víkendové vězení či režim polosvobody používané v některých zemích. Nicméně již v současné době lze spatřovat pozitivní kroky ke zvýšení efektivity českého vězeňství, jimiž je zejména zavádění otevřené věznice v Jiřicích či změna diferenciací věznic.

Klíčová slova

Nepodmíněný trest odnětí svobody

Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody

Problémy vězeňství

Efektivita vězeňství

Recidiva

Unconditional imprisonment

Abstract

This diploma thesis deals with the aspects of unconditional imprisonment. Unconditional imprisonment, as a term of criminal law, is the most severe punishment used in the Czech Republic, it is also a universal punishment that can be imposed for any crime. Imprisonment is executed in a prison with security, in a maximum-security prison, or in a special unit of remand prison. The rights and obligations of convicts are governed, in particular, by the Act on Imprisonment and Imprisonment Rules. Various educational programs and leisure activities, as well as the employment of the convicts, are carried out during the execution of the imprisonment. The institute of conditional release is an important instrument for the reduction of the prison population, yet it is underused. The prison problems are especially a high number of prisoners, overcrowded prisons, low financial literacy and high indebtedness of convicts, substance abuse problems, cumulative prison sentences and prisoners' pay-to-stay fees. The number of convicts per 100,000 citizens and recidivism rate are used to assess the effectiveness of unconditional imprisonment. The Czech Republic is one of the countries with a very high number of prisoners in Europe, as well as a high recidivism rate. Decreasing of these two factors can be achieved by reducing prisoners' debts, reducing the number of prisoners with substance abuse problems, increasing prison employment, increasing the use of alternative sanctions, increasing the number of professional staff and prison educators, decriminalizing negligence of mandatory support, educating convicts in fields of work with high employment rates, reducing or eliminating pay-to-stay fees and assisting released convicts with job search. Scandinavian countries could be inspirational for the Czech Republic as they have a very low prison rate. Another inspiration for the Czech Republic could be alternative types of imprisonment, such as weekend imprisonment or regime of semi-liberty used in some countries. Nevertheless, positive steps towards an effective Czech prison system can be seen, especially in the introduction of the open prison in Jiřice or a change in prison differentiation.

Key words

Unconditional imprisonment

Execution of unconditional imprisonment

Prison issues

Prison efficiency

Recidivism